

PAGRINDINIO UGDYMO
BENDROSIS PROGRAMOS

*L*ntegruota meninio
ugdymo
bendroji programa

projektas
ir

metodinės
rekomendacijos

Dailė
Muzika
Šokis
Teatras

Vilnius 2007

UDK 37.036(474.5)(073)

In-154

BENDRASIS PROGRAMAVIMO DOKUMENTAS

EUROPOS SAJUNGA

LIETUVOS RESPUBLIKOS
ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJA

ŠVIETIMO PLĖTOTĖS CENTRAS

PROGRAMOS PARENGTOS VYKDANT PROJEKTĄ
„MOKYMOSI KRYPTIES PASIRINKIMO GALIMYBIŲ DIDINIMAS
14–19 METŲ MOKINIAMS“

Programų redakcinė grupė:

*M. Bareikienė, dr. P. Gudynas, dr. L. Jašinauskas, Ž. Jautakytė, dr. V. Kazragytė, S. Likienė,
dr. E. Motiejūnienė, I. Neseckienė, dr. A. Pacevičiūtė, dr. L. Statauskienė, S. Vingelienė*

Programą ir metodines rekomendacijas parengė

B. Banevičiūtė, R. Buividavičienė, R. Ercmonienė-Varnienė, dr. L. Navickienė, I. Staknienė, K. Žebrauskaitė

ISBN 978–9986–03–615–9

© Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2007

© Švietimo plėtotos centras, 2007

TURINYS

INTEGRUOTA MENINIO UGDYMO BENDROJI PROGRAMA MOKINIAMS, BESIMOKANTIEMS PAGAL PAGRINDINIO UGDYMO PROGRAMOS ANTRAJĄ DALĮ	5
I. Bendrosios nuostatos	5
II. Programos tikslas, uždaviniai, struktūra	6
III. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas	7
METODINĖS REKOMENDACIJOS	12
ĮVADAS	13
Dermė su esamomis programomis ir išsilavinimo standartais	13
Taikymo ugdymo procese ypatumai	13
Mokymosi stiliai mokantis menų	16
Didaktinės nuostatos	17
Projektiniai darbai ir užduotys	17
Integruota meninio ugdymo bendroji programa ir IKT	18
Mokinių pasiekimų vertinimas	19
PROJEKTINIŲ DARBŲ PAVYZDŽIAI	20
DAILĖ	20
„Instaliacijos kūrimas“	21
1. Projektinio darbo paskirtis	21
2. Didaktinės nuorodos	21
3. Mokinių veikla ir pasiekimai	22
4. Mokomosios priemonės, rekomenduojama techninė bazė ir didaktinė medžiaga	22
„Fotografija. Aktualių mokinių gyvenimo temų perteikimas fotografijos priemonėmis“	23
1. Projektinio darbo paskirtis	23
2. Didaktinės nuorodos	23
3. Mokinių veikla ir pasiekimai	23
4. Mokomosios priemonės, rekomenduojama techninė bazė ir didaktinė medžiaga	24
Taikomų metodų pavyzdžiai	25
Mokomosios vertinimo užduotys	26
IKT taikymas	33
MUZIKA	34
Muzika ir IKT	34
„Tai, ką išgirdau gatvėje, mane įkvėpė sukurti...“	34
„Skiautinys mano miestui“	35
1. Projektinių muzikos ir IKT darbų paskirtis	37
2. Didaktinės nuorodos	37
3. Mokinių veikla ir pasiekimai	37

4. Mokomosios priemonės, rekomenduojama techninė bazė	38
Taikomų metodų pavyzdžiai	38
Mokomoji vertinimo užduotis	39
IKT taikymas	41
Muzikinių diskusijų pamoka	41
Projektinis darbas „Ar lengva teisingai pasirinkti savo gyvenimo kelią?“	42
1. Projektinio darbo paskirtis	42
2. Didaktinės nuorodos	42
3. Mokinių veikla ir pasiekimai	42
4. Mokomosios priemonės, rekomenduojama techninė bazė	43
Taikomų metodų pavyzdžiai	43
Mokomosios vertinimo užduotys	44
IKT taikymas	47
ŠOKIS	48
Kūrybinis šokis	48
Projektinis darbas „Mes skirtingi ir panašūs“	50
1. Projektinio darbo paskirtis	50
2. Didaktinės nuorodos	50
3. Mokinių veikla ir pasiekimai	50
4. Mokomosios priemonės, rekomenduojama techninė bazė	51
Taikomų metodų pavyzdžiai	51
Mokomoji vertinimo užduotis	52
IKT taikymas	53
TEATRAS	56
Improvizacijos teatras	56
Žaidimas „Mano TV programa“	57
Teatro-forumo improvizaciniai vaidybiniai etiudai	57
Teatro-detektyvo improvizaciniai vaidybiniai etiudai	58
Teminės improvizacijos. Gyvos skulptūros „Tėvai ir vaikai“	58
Marionečių teatras. „Kūrėjas ir naikintojas“	59
Ekologiniai improvizaciniai etiudai. „Žemė – mano namai“	59
1. Projektinių improvizacijos teatro darbų paskirtis	59
2. Didaktinės nuorodos	59
3. Mokinių veikla ir pasiekimai	60
Taikomų metodų pavyzdžiai	60
Mokomosios vertinimo užduotys	61
IKT taikymas	62
Literatūra	63

INTEGRUOTA MENINIO UGDYMO BENDROJI PROGRAMA MOKINIAMS, BESIMOKANTIEMS PAGAL PAGRINDINIO UGDYMO PROGRAMOS ANTRAJĄ DALĮ

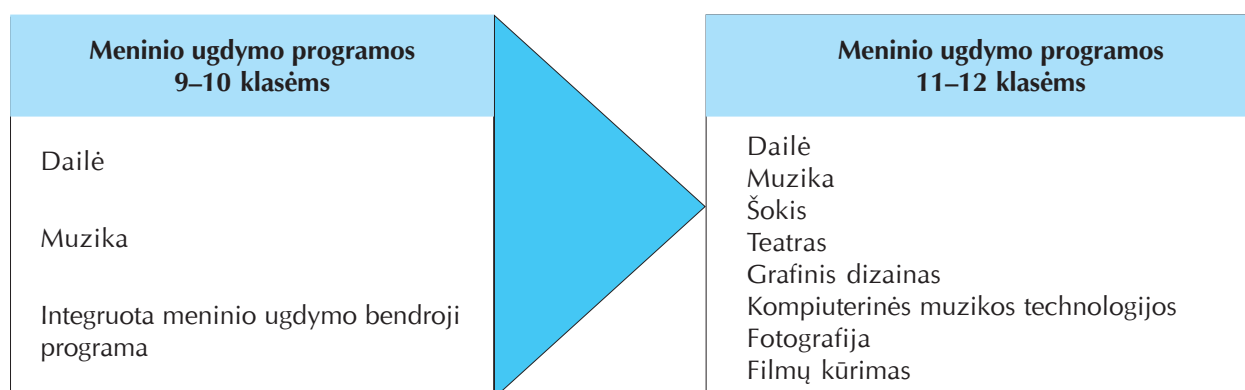
I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Integruota meninio ugdymo bendroji programa (toliau – Programa) skiriama 9–10 klasių mokiniams, besimokantiems pagal pagrindinio ugdymo programos antrąją dalį.

Šiuolaikinė mokinio aplinka kupina įvairiausių meno formų. Šiuolaikiniai kūrybos principai yra demokratiški, todėl bene geriausiai tinka mokinių kūrybiniais gebėjimams ugdyti. Teigiami meniniai išgyvenimai, patirti aktyvioje kūrybos veikloje, stiprina mokinių mokymosi motyvaciją, skatina gilinti ir plėtoti meninio pažinimo patirtį, siekti geresnių mokymosi rezultatų.

Šiuolaikinės meno formos pasižymi integralumu – nyksta ribos tarp skirtingų meno šakų, tad ši programa grindžiama integruotu meno pažinimu. Integracijos pagrindu pasirinkti visoms meno šakoms būdingi meninio aktyvumo aspektai: meninė raiška bei meno kūrinų supratimas, interpretavimas ir vertinimas. Šioje programoje išryškinama refleksijos sritis, kuri gali padėti mokiniams geriau suprasti savo asmeninio tobulėjimo perspektyvas.

Pasirinkę Integruotą meninio ugdymo bendrąją programą mokiniai galės išbandyti savo jėgas įvairiuose menuose, įgis svarbiausių žinių ir praktinių įgūdžių, reikalingų meniniam komunikavimui, tobulins kūrybinį mąstymą ir bendruosius gebėjimus, reikalingus įvairiose gyvenimo srityse. Šios Programos turinys užtikrins galimybę mokiniams 11–12 klasėse rinktis naująsias meninio ugdymo programas (fotografijos, grafinio dizaino, kompiuterinės muzikos technologijų, filmų kūrimo) arba tradicinius menų dalykus (dailę, muziką, šokį, teatrą), arba Integruotą menų ir technologijų programą. 1 pav. parodyta, kaip užtikrinamas meninio ugdymo ciklo tęstinumas.

1 pav. Menų programų tęstinumas 9–10 ir 11–12 klasėse

II. PROGRAMOS TIKSLAS, UŽDAVINIAI, STRUKTŪRA

2. Integruotos meninio ugdymo bendrosios programos tikslas – sudaryti galimybes 9–10 klasių mokiniams plėtoti savo kūrybines galias, gebėjimą reikštis ir komunikuoti įvairių menų raiškos priemonėmis, dalyvauti integralioje meninėje veikloje, puoselėti individualumą ir tapatumą, per kūrybinę veiklą patirtais teigiamais išgyvenimais stiprinti mokymosi motyvaciją bei išsiaiškinti savo didžiausią polinkį gilinimuisi į vieną iš meno šakų, pasirinktų 11-oje klasėje.

3. Įgyvendinant Programos tikslą keliami uždaviniai, kad mokiniai:

- ◆ atrastų savo meninės prigimties ypatumus, plėtotų meninius interesus, individualumą;
- ◆ patirtų meninius išgyvenimus ir plėtotų bendruosius gebėjimus išreikšdami savo sumanymus, mintis ir jausmus meno priemonėmis;
- ◆ naudotųsi kūrybinės raiškos gebėjimais ir žiniomis kasdiniame gyvenime ar rinkdamiesi profesiją;
- ◆ kūryba reaguodami į aktualius įvykius mokytųsi suprasti socialinį meno reikšmingumą.

4. Programos struktūrą apibrėžia trys mokinių veiklos sritys: meninė raiška; meno stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas; refleksija:

4.1. Meninė raiška – šiuolaikiniais kūrybos principais grindžiama mokinių kūrybinė veikla, orientuota į socialinių, individualių, aplinkos įvykių simbolizavimą meno priemonėmis; įvairių, mokinius dominančių kūrinių atlikimas.

4.2. Meno stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas – XX a. antrosios pusės ir XXI a. kūrinių idėjos, koncepcijos, raiškos būdai tampa mokinių kūrybos įkvėpimo šaltiniu; stebint, interpretuojant ir vertinant meno kūrinius ieškoma jungčių tarp šiuolaikinės ir praeities meninės raiškos – taip mokiniai prisiliečia prie kultūrinio paveldo.

4.3. Refleksija – savo mokymosi patirties ir rezultatų apmąstymas – vienas svarbiausių mokymosi pažangos veiksnių. Todėl siekiama, kad mokiniai, viena vertus, apmąstytų ir pasirinkta forma išreikštų savo pastebėjimus apie savo individualių savybių raidą dėl meninės veiklos poveikio, kita vertus – išsiaiškintų mokymosi sėkmes ar sunkumus ir numatytų tobulinimosi būdus.

III. MOKINIŲ PASIEKIMAI, UGDYMO GAIRĖS, TURINIO APIMTIS IR VERTINIMAS

5. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Lentelėje atskleidžiama 9–10 klasių mokinių meninė kompetencija, susidedanti iš ugdytinų kiekvienoje veiklos srityje nuostatų, gebėjimų bei išsąmonintų šiam koncentre žinių. Ugdymo gairės yra rekomendacinio pobūdžio. Čia siūlomi naujaisi ir praktikoje jau taikomi būdai, padėsiantys mokiniams pasiekti išskeltus tikslus.

5.1. Mokinių pasiekimų ir ugdymo gairių lentelė

Nuostatos	Mokinių pasiekimai		Ugdymo proceso gairės
	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
Ugdytis pasitikėjimą savimi: savo jėgomis, gebėjimais ir galimybėmis, kūrybingumu.	1.1. Aktualiuose socialiniuose įvykiuose, asmeninėje patirtyje ir išgyvenimuose, meno kūrybiuose rasti idėjų savo kūrybai.	1.1.1. Nusakyti idėjos šaltinį ir sumanyimą. 1.1.2. Apibūdinti išskeltos idėjos reikšmingumą kitiems ir sau.	1.1. Stebėdami, diskutuodami, analizuodami aktualius socialinius įvykius, kitų autorių kūrybą, pasitelkdami savo patirtį ir išgyvenimus atranda idėjų, aktualių temų savo kūrybai. Stebėdami aplinką ir jos objektus mokiniai skatinami atradimus fiksuoti (eskizuoją, fotografuoja, įrašinėja garsinę medžiagą, naudojami internetu ir kt.).
Meninio komunikavimo pagrindu ugdytis pagarbą ir toleranciją kartu kuriantiems mokiniams.	1.2. Numatyti galimas idėjos įgyvendinimo ir interpretavimo priemonės, raiškos būdus, procesus, atlikimo technikas ir medžiagas, užfiksuoti kūrinio metmenis.	1.2.1. Nusakyti kūrybinio proceso etapus, paaiškinti jų nuoseklumą.	1.2. Atradus idėją, temą numatoma: būsimo darbo raiškos ir atlikimo priemonės, vaizdavimo būdai, darbo eiga (individualus ar grupinis darbas), darbo pristatymo pobūdis.
Suprasti, kad kiekvienas žmogus yra vertingas individualumu ir jo raiška.	1.3. Įgyvendinti kūrybinius sumanymus naudojant įvairias (tradicines ir netradicines) meninės išraiškos priemones, raiškos būdus, atlikimo technikas ir medžiagas.	1.3.1. Skirti pagrindines išraiškos priemones, medžiagas, būdus ir technikas.	1.3. Skatinama šalia tradicinių meninės išraiškos priemonių, būdų, atlikimo technikų ir medžiagų atrasti ir naudoti netradicines priemones, raiškos būdus, atlikimo technikas (įvairūs koliažai, asambliadžai, frotadžai) ir medžiagas. Mokytojas siūlo darbo metodus diferencijuodamas mokinius pagal jų pageidavimus, pasiūšimo lygį, mokymosi stilių.
	1.4. Stebėti, koreguoti ir tobulinti pirminį sumanyimą.	1.4.1. Parinkti tinkamiausias ir veiksmingiausias raiškos priemones. 1.4.2. Apibūdinti baigtam kūriniai būtinus dramaturginius sprendimus, struktūrinius elementus, raiškos priemones.	1.4. Mokinyms kūrybos procese stebėdamas ir analizuodamas savo darbą kontroliuoja jį atrinkdamas tinkamiausias raiškos priemones. Mokytojas pataria, jei mokinyms jį kreiptasi, tačiau neribuoja jo sumanymų.

	1.5. Pasirinkti ir atlikti atitinkantį polinkius ir galimybes vaidmenį meniniame projekte. Pristatyti savo kūrybos rezultatus.	1.5.1. Apibūdinti savo meninius polinkius ir poreikius. 1.5.2. Numatyti kūrinio pristatymui tinkamą erdvę, jo formą. 1.5.3. Aptarti ir paaiškinti vertinimo kriterijus.	1.5. Mokiniai skatinami vertinti savo gebėjimus ir interesus atrandant geriausiai besisekantią ir įdomiausią meninės veiklos sritį ir išsakyti savo pastebėjimus pasiteiraujant klasės draugų nuomonės. Pagal tai mokiniai skatinami pasirinkti sau vaidmenį organizuojamame trumpalaikiame ar ilgalaikiame projekte (pavyzdžiui, dekoracijų gamyba, muzikinio apipavidalinimo parinkimas, šokių grupė ir pan.). Išsiaiškinama kūrinio eksponavimo, elgesio scenoje taisyklės ir kt. Mokomasi trumpai ir aiškiai nusakyti kūrybos rezultatų idėją, sumanymą, darbo procesą ir kt. Darbų pristatymus mokiniai stebi turėdami konkrečias, mokytojo parengtas kritines užduotis, kurias aptaria klasėje. Iš klausomi autorių atsakymai (nuolat organizuojamos diskusijos).
2. Meno stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas			
Mokinių pasiekimai			
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo proceso gairės
Pagarbiai, tolerantiškai, argumentuotai vertinti meno kūrinius, savo ir draugų kūrybą. Suprasti, kad yra objektyvūs meno kūrinio vertės kriterijai, kurie nebūtinai sutampa su asmeniniais interesais, meniniu skoniu.	2.1. Palyginti kelis skirtingų laikotarpių ir stiliistikos kūrinius ir apibūdinti jų raiškos priemonių panaudojimo panašumus bei skirtumus. 2.2. Išsakyti savo įspūdžius ir nuomonę, vertinti kūrinius remiantis sutartais kriterijais. Parašyti pasirinkto kūrinio atsiliepimą/analizę. 2.3. Pasinaudoti meno kūriniu kaip įkvėpimo šaltiniu savo kūrybai.	2.1.1. Apibūdinti esminius meno šakų ypatumus, bendrumus ir skirtumus. 2.1.2. Žinoti pagrindinius ryškiausių stiliistikos krypčių raiškos elementus. 2.2.1. Paaiškinti, kas konkrečiame kūrinyje padarė didžiausią įspūdį. 2.2.2. Skirti žanrus, išmanyti ir paaiškinti bei vartoti pagrindinius meno kalbos terminus. 2.3.1. Pritaikyti analizuojamame kūrinyje naudotą atlikimo techniką ir kitus raiškos elementus savo kūrybai.	2.1. Analizuoti pasirinktą ne tik tradiciškai interpretuojami, bet ir šiuolaikinėmis priemonėmis perkurti kūriniai. Taip pat parenkama šiuolaikinių kūrinių, kuriuose cituojami ar kitaip panaudojami praeities menininkų darbai. 2.2. Mokiniai mokosi geranoriškai ir pagarbiai išsakyti savo nuomonę, kritiką, įspūdžius apie analizuojamus profesionalių kūrėjų ar draugų darbus, remtis sutartais kriterijais ir vartoti tinkamą žodyną. Mokytojas padeda pasirinkti kriterijus įspūdžiams ir nuomonei išsakyti. Mokiniai, remdamiesi mokytojo skirto arba savo surinkta medžiaga, nupasakoja arba aprašo kūrinio sukūrimo kontekstą, atlikimo niuansus, stilių ir pan. 2.3. Sudominus mokinius, stebimas ir cituoto kūrinio originalas (reprodukcija, garso ar vaizdo įrašas), taip mokiniai supažindinami ir su praeities meno kūrinių. Kūriniai lyginami tarpusavyje: originalas ir jo perkurta versija, aptariama, ar perkurtame kūrinyje išlieka laikotarpio, stiliaus ypatybės, jei jos keičiasi, tai kaip, kokias kūrybines idėjas galima būtų panaudoti meninei raiškai.

3. Refleksija			Ugdymo proceso gairės
Nuostatos	Mokinių pasiekimai		Ugdymo proceso gairės
	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
Išvelgti kūrybinėje veikloje savęs tobulinimo galimybes, būti atviram naujai patirčiai.	3.1. Apmąstyti, įvertinti ir išsakyti pastebėjimus apie savo asmeninį tobulėjimą dėl meninės veiklos poveikio.	3.1.1. Nusakyti išsikeltų tikslų įgyvendinimo etapus. 3.1.2. Apibūdinti savo savijautą įvairios meninės veiklos metu.	3.1. Mokiniai skatinami nuolat stebėti ir fiksuoti pastebėjimus apie savo veiklą, pojūčius ir nuotaikas. Mokytojas parengia mokiniams refleksijos lapus, kuriuose pateikiami klausimai apie mokinio savijautą pamokų metu, susieti su konkrečiomis veiklomis. Dalis užsiėmimų laiko skiriama mokinių savijautai, emocinėms būsenoms aptarti, tikslams ir tinkamiausioms veiklos formoms numatyti.
	3.2. Numatyti ir apibūdinti saviraidos siekius; pasinaudojant grįžtamuoju ryšiu iškelti tikslą numatytam laikotarpiui.	3.2.1. Apibūdinti savo pasiekimus įvairiais meninės veiklos etapais.	3.2. Mokiniai skatinami numatyti ir kelti savo veiklos tikslus neilgiems laikotarpiams, kiekvienai pamokai ar užduočiai. Mokytojas stebi, kad mokiniai pasiektų užsibrėžtus tikslus, pabaigtų darbą iki galo.

6. Turinio apimtis. Ugdymo turinys grindžiamas aktualiomis, mokinių interesus atitinkančiomis socialinėmis kultūrinėmis problemomis, šiuolaikinėmis meno formomis. Atsižvelgiant į šiuos siekius siūloma ši mokomoji problematika:

savo išvaizdos, balso, kūno judesių, laikysenos tyrinėjimas;
vaizdinė, garsinė, judesio aplinka;
aktualūs socialiniai įvykiai;

populiariojo meno ir kompiuterinių technologijų poveikis meninei kūrybai;
asmeniniai potyriai, išgyvenimai, charakterio savybės, jų raiškos meno priemonėmis galimybės.

6.1. Meninė raiška. Mokiniai kuria kiekvienam pagal gebėjimus suprantamus meno objektus (dailės, muzikos, šokio ar teatro). Siekiama, kad kūriniuose atsirastų būdingų meninės kalbos apraiškų (pradžią–plėtojimas–pabaiga, kompoziciniai elementai, sandara, būdai ir pan.). Mokiniai turėtų išbandyti įvairius žanrus, kūrybai pasirinkdami idėją (temą) iš siūlomos mokomosios problematikos.

Kūryba grindžiama šiuolaikiniais komponavimo principais:

Dailė. Realistinis, sąlygiškas ir abstraktusis vaizdavimo būdai, pasitelkiamos žemės meno, kūno meno, optinės dailės, dizaino, veiksmo tapybos, minimalizmo, pop art ir kt. vizualiųjų menų raiškos priemonės.

Muzika. Serijinis ir aleatorinis komponavimo būdai, taip pat kūrimas pasitelkiant modelines kompiuterių programas.

Šokis. Modernusis, laisvasis ir kt. šokis.

Teatras. Improvizacinės teatro formos (forumo, veiksmo ir kt.).

6.2. Meno stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas. Mokiniai supažindinami su pagrindinių XX a. antrosios pusės stilistinių krypčių atstovais ir jų kūryba. Modernizmas: dailėje (žemės menas, kūno menas, optinė dailė, veiksmo tapyba, minimalizmas, pop art ir kt.); muzikoje (serializmas, aleatorika, sonorizmas, minimalizmas ir kt.). Postmodernizmas: dailėje ir muzikoje (konceptualusis menas, fluxus). Reprezentuojantys šias kryptis kūriniai. Populiariojo meno kryptys ir socialiniai judėjimai su būdingomis kultūrinėmis apraiškomis: hipiai, rokeriai, pankai, reperiai ir kt.

Plastiniai menai: forumo teatras, socialinė drama, improvizacijos teatras, laisvasis šokis ir kt. Mokiniams turėtų būti pateikiami šiuolaikiniai kūriniai, kuriuose panaudojama praeities kūrinių išraiškos elementų. Taip pat kūrinių iš tos epochos, kuri buvo cituojama. Šitaip vertėtų mokinius sudominti meniniu paveldu.

7. Vertinimas.

7.1. Vertindamas mokinio pasiekimus mokytojas gebėjimų lygį detalizuoja pagal mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo rodiklius. Mokinių meninė kompetencija vertinama trimis skirtingais lygiais: minimaliu, pagrindiniu ir aukštesniu.

7.2. Mokinių žinių, supratimo, gebėjimų vertinimo rodiklius mokytojas naudoja vertinimo kriterijams nustatyti:

Veiklos sritys	Lygis	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Meninė raiška	Iškelti kūrybinę idėją. Padedamas mokytojo pasirenka idėjos įgyvendinimo priemonės, būdą, procesą. Padedamas grupės pristato savo kūrybinę meninę raišką mokyklos (miesto, šalies, užsienio, internetinei) bendruomenei.	Iškelti kūrybinę idėją. Nusako galimas idėjos įgyvendinimo ir interpretavimo priemonės, būdus, procesus, analizuoja juos ir išsirenka tinkamus. Kurdamas, atlikdamas kūrinius naudoja įvairias (tradicines ir netradicines) meninės išraiškos priemones. Vienas ar su grupe pristato savo kūrybinę meninę raišką mokyklos (miesto, šalies, užsienio, internetinei) bendruomenei.	Iškelti kūrybinę idėją, apibūdina sumanymą. Nusako galimas idėjos įgyvendinimo ir interpretavimo priemonės, būdus, procesus, analizuoja juos ir išsirenka tinkamus. Kurdamas, atlikdamas kūrinius naudoja įvairias (tradicines ir netradicines) meninės išraiškos priemones. Vienas ar su grupe pristato savo kūrybinę meninę raišką mokyklos (miesto, šalies, užsienio, internetinei) bendruomenei. Puikiai atlieka pasirinktą funkciją meniniame projekte, toliau jį įgyvendinant prisiima daugiau įsipareigojimų.	Savarankiškai ieško, siūlo idėjų savo, kitų kūrybai ir jas apibūdina. Motyvuotai pasirenka idėjos įgyvendinimo ir interpretavimo priemones, būdus, procesus. Planuoja veiklos etapus, padeda grupei. Kurdamas derina tradicines ir netradicines, autorinės meninės išraiškos priemones. Vienas pristato savo kūrybinę meninę raišką mokyklos (miesto, šalies, užsienio, internetinei) bendruomenei. Puikiai atlieka pasirinktą funkciją meniniame projekte, toliau jį įgyvendinant prisiima daugiau įsipareigojimų.

Meno stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas	Skiria patinkančią meno stilių. Išsako savo įspūdžius ir nuomonę remdamasis subjektyviais kriterijais ir vartodamas paprastą meninės kalbos žodyną.	Išsako savo įspūdžius ir nuomonę, vertindamas kūrinį remiasi sutartais kriterijais. Parašo pasirinkto kūrinio atsiliiepimą/analizę. Pritaiko analizuojamame kūrinyje naudotą atlikimo techniką ir kitus raškos elementus savo kūrybai. Išsako savo įspūdžius ir nuomonę remdamasis sutartais kriterijais ir vartodamas tinkamą meninės kalbos žodyną.	Remiasi kriterijais vertindamas kūrinius, pats juos kuria. Kurdamas pritaiko analizuojamų kūrinių raškos elementus, sumaniai derina skirtingas technikas. Vartodamas platų meninės kalbos žodyną, remdamasis įvairiais vertinimo kriterijais pasako savo įspūdžius ir nuomonę.
Refleksija	Apibūdina savo savijautą ir pasiekimus įvairios meninės veiklos metu. Išklauso draugų ir mokytojo pastabas.	Pasako pastebėjimus apie savo asmeninį tobulėjimą dėl meninės veiklos poveikio. Apibūdina savo savijautą ir pasiekimus įvairios meninės veiklos metu. Numato ir apibūdina saviraidos siekius; pasinaudoja grįžtamuju ryšiu ir iškelia ir iškelia tikslą numatytam laikotarpiui.	Išsamiai apibūdina savo asmeninį tobulėjimą dėl meninės veiklos poveikio. Apibūdina savo savijautą ir pasiekimus įvairios meninės veiklos metu. Numato ir apibūdina saviraidos siekius; pasinaudoja grįžtamuju ryšiu ir iškelia tikslą numatytam laikotarpiui. Pats noriai teikia grįžtamąjį ryšį, padeda numatyti mokymosi tikslus ir būdus kitiems.

7.3. Nuostatos. Atsizvelgiant į turinį įvairiose meninio ugdymo veiklose mokiniai skatinami atkreipti dėmesį į svarbius, bendruosius žmogaus dalykus, ugdomos jų vertybinės nuostatos. Atliekant visas menines veiklas mokiniai skatinami kontroliuoti savo ugdymąsi, jausti atsakomybę už mokymosi kokybę ir rezultatus. Nuostatų ugdymas – nepertraukiamas procesas, svarbu kiekvieną pamoką rasti laiko ir atkreipti mokinių dėmesį į svarbius vertybinius aspektus. Vertinant mokinių nuostatas svarbu pastebėti tai, kas jau tapo mokinio elgesiu – tai pagerintų mokinio veiklos įvertinimą.

*M*etodinės rekomendacijos

I v a d a s

Meninė veikla yra svarbi priemonė mokinių kultūriniam sąmoningumui, estetiniam skoniui bei bendriesiems gebėjimams ugdyti. Kiekvienas mokinys, atėjęs į mokyklą, nori patirti sėkmę, todėl patraukli ir įdomi meninė veikla gali prisidėti ir prie mokinių sėkmingo mokymosi. Šiuolaikinių menų kūrybos principus galime sėkmingai taikyti ugdymui, nes jauni žmonės mėgsta naujoves, originalius ir netradicinius raiškos būdus. Atlikti tyrimai rodo, kad užsiimdami menine veikla, teigiamus išgyvenimus patiria tiek menai gabūs, tiek ir ryškių specialiųjų meninių gebėjimų neturintys mokiniai. Teigiami išgyvenimai, patirti aktyvioje ir patrauklioje kūrybinėje veikloje, stiprina mokinių mokymosi motyvaciją, paskatina gilinti ir plėsti mėgstamos veiklos patirtį, siekti geresnių mokymosi rezultatų. Čia pateikiamos pasirenkamajai Integruotai meninio ugdymo bendrajai programai parengtos metodinės rekomendacijos, kurios padės mokytojams organizuoti ugdymą.

Dermė su esamomis programomis ir išsilavinimo standartais

Integruotos meninio ugdymo bendrosios programos turinys atitinka dabar galiojančių Bendrųjų programų ir išsilavinimo standartų reikalavimus. Šiose metodinėse rekomendacijose pateiktų projektinių darbų mokinių veiklos ir pasiekimų lentelėse nurodomi bendrieji Integruotoje meninio ugdymo bendrojoje programoje nurodyti gebėjimai, kuriuos turėtų pasiekti daugelis mokinių baigdami 10 klasę. Šalia skliausteliuose nurodomi Bendrosiose programose ir išsilavinimo standartuose (2003 m.) nurodyti pasiekimų numeris ir puslapis (pavyzdžiui, dailė: *D. 1.1.3., p. 524*). Mokinių veiklos ir pasiekimų aprašas sujungia pagrindinius dalykinius aspektus: meninę raišką, meno stebėjimą, interpretavimą ir vertinimą bei refleksiją. Pasirinkęs Integruotą meninio ugdymo bendrąją programą mokinys bet kuriame etape, pareiškęs pageidavimą, gali toliau mokytis menų pagal Bendrąsias programas ir išsilavinimo standartus tiek 9–10 (dailės ir muzikos), tiek ir 11–12 klasėse (pasirinkęs vieną iš 8 menų programų: dailę, muziką, teatrą, šokį, filmų kūrimą, fotografiją, grafinį dizainą ar kompiuterinės muzikos technologijas).

Taikymo ugdymo procese ypatumai

Integruotą meninio ugdymo bendrąją programą sudaro privalomoji dalis, sudaryta iš muzikos ir dailės bendrosios programos pagrindų ir pasirenkamoji dalis, sudaryta iš projektinio darbo(-ų) programų (pavyzdžiui, dizainas, instaliacija, fotografija, taikomoji dailė, muzika ir IKT, muzikinių diskusijų pamoka, kūrybinis šokis, improvizacijos teatras ir kt.).

Siūlomi keli Integruotos meninio ugdymo bendrosios programos įgyvendinimo variantai, kurie priklauso nuo konkrečios mokyklos sąlygų (mokyklos dydis, menų mokytojai specialistai, materialinė bazė ir kt.) bei tradicijų. Mokiniai, pasirinkę Integruotą meninio ugdymo bendrąją programą:

1) mokosi pagal atskirų menų (dailės, muzikos ir kt.) bendrąsias programas, tačiau pamokų turinys siejasi tematiniu požiūriu (pavyzdžiui, viena tema išnagrinėjama kiekvienos meno šakos požiūriu);

2) vykdo integruotos meninės veiklos projektus, kurie galėtų ilgesnį laiką turėti bendrą temą arba mokomąją problemą (apimančią visus menus, trunkančią pusmetį, mėnesį);

3) vykdo projektus, kurių pagrindas – vienos meno šakos raiškos priemonės, o kiti menai (jų raiškos priemonės) papildo, pagyvina projekto įgyvendinimą.

Projektiniai darbai gali būti atliekami įvairiais būdais: projektams skiriamos atskiros valandos, mokytojai dirba pagal suderintą tvarkaraštį pamokų metu ir kt. Šitaip galima parengti mokyklinius renginius, šventes, integruotus tarpdalykinius projektus.

Jeigu mokykloje yra kelios paralelios klasės ir dalis mokinių (pavyzdžiui, ne mažiau kaip 15) renkasi Integruotą meninio ugdymo bendrąją programą, tai galima sudaryti atskirą savarakišką mokinių grupę, kuri mokysis dailės ir muzikos pagrindų bei vykdys šiuolaikinių menų (integruotos meninės veiklos) projektus. Jei Integruotai meninio ugdymo bendrajai programai skiriama daugiau valandų, galima tikėtis ryškesnių meninės veiklos rezultatų (parodų, koncertų, netradicinės meninių formų raiškos, mokyklos vardo viešinimo įvairiuose renginiuose artimiausioje socialinėje kultūrinėje aplinkoje, interneto portaluose ir kt.), suteikiančių džiaugsmo bei estetinio pasitenkinimo visai mokyklos bendruomenei. Menų mokytojai, remdamiesi Integruota meninio ugdymo bendrąja programa, gali ir patys kurti bei siūlyti mokiniams įvairius projektinių darbų variantus, tik svarbu laikytis šių principų:

- ◆ sudaryti sąlygas mokinių saviraiškai, padėti mokiniams atrasti bei išplėtoti kūrybines galias, gebėjimą reikštis ir komunikuoti meno priemonėmis, puoselėti jų individualumą bei socialumą;
- ◆ aktyvinti motyvaciją ir vaizduotę kūrybai pasirenkant aktualias mokinių gyvenimui temas, rasti kūrybinius impulsus artimiausioje aplinkoje ir kitų kūrėjų darbuose;
- ◆ taikyti tradicines ir netradicines raiškos priemones, medžiagas ir būdus;
- ◆ atskleisti menų praktinį reikšmingumą kasdieniame gyvenime;
- ◆ taikyti aktyvaus mokymosi metodus, naudoti IKT priemones;
- ◆ siekti, kad mokiniai sukurtų greitą ir prasmingą rezultatą, kurį galėtų pritaikyti savo aplinkoje;
- ◆ individualizuoti ugdymo turinį ir diferencijuoti ugdymo procesą.

Individualizavimas gali vykti įvairiais aspektais: atsižvelgiant į mokinio amžių, lytį, temperamentą, gebėjimus, poreikius, polinkius ir keliomis kryptimis:

- ◆ pasirenkamas ilgesnis ar trumpesnis idėjų paieškos, idėjų įgyvendinimo ar refleksijos laikas ir parenkamos įvairios mokomosios užduotys (elementarios, kurioms reikia vienos ar dviejų procedūrų, sudėtingesnės, apimančios planavimo, įgyvendinimo, pristatymo procesus);

- ◆ pasirenkamos įvairios užduočių atlikimo formos (individualiai, poromis, grupėje);
- ◆ parenkamos įvairios vertinimo ir įsivertinimo formos: nuolatiniai pokalbiai su mokiniais prieš atliekant užduotį ir atlikus ją; konkretaus darbo etapo įvertinimas, atlikus net ir labai mažą užduotį; ilgesnio mokymosi ciklo įvertinimas išskiriant atskirų etapų įvertinimus – idėjos parinkimas ir įgyvendinimo planas, medžiagų parinkimas, idėjos įgyvendinimas, rezultato pristatymas, proceso refleksija ir t. t.

Individualizuojant svarbu:

- ◆ iškelti realius ugdymosi tikslus konkrečiam mokiniui: galbūt vienam užteks, kad jis sudalyvautų pasiūlant idėją kūrybiniam grupės darbui, ir tai bus didelis laimėjimas to mokinio atžvilgiu; kitas mokinys bus pajėgus aprėpti ir sukurti visą kūrybinio projekto įgyvendinimo planą ir pan.;
- ◆ sudaryti mokiniui galimybes pasirinkti funkciją vykdomame projekte (pavyzdžiui, būti vadovu, režisieriumi, scenografu, apšvietėju, kompozitoriumi, šokėju, kritiku ir kt.);
- ◆ sudaryti sąlygas mokiniui dalyvauti kuriant mokomąsias užduotis, kūrybinius projektus, projektinius darbus;
- ◆ skirti kiekvienam mokiniui jo gebėjimų lygį ir polinkius atitinkančias užduotis;
- ◆ siūlyti savo (kaip mokytojo, bendradarbio ir pagalbininko) pagalbą: vienam mokiniui jos reikės tik planuojant procesą, kitas saugiau jausis ir geriau dirbs galėdamas nuolat konsultuotis su mokytoju ar kartu atlikti kai kuriuos darbo etapus;
- ◆ parinkti konkretaus mokinio mokymosi motyvaciją skatinantį vertinimo būdą ir formą: vieną mokinį skatina įvertinimas (pažymys ar kita vertinimo forma) už nedidelę darbo dalį, kitam svarbu išsami žodinė jo darbo analizė ir aptarimas kartu su mokytoju, dar kitą mokinį paskatins galimybė pačiam įsivertinti savo pasiekimus, apibūdinti sunkumus, ieškoti būdų, kaip spręsti mokymosi problemas (rinktis kitas užduotis, kitą veiklą, net kitą menų dalyką ir pan.).

Meninio ugdymo mokytojams, dirbantiems pagal Integruotą meninio ugdymo bendrąją programą, svarbu kartu su mokiniais aptarti ir aiškiai suplanuoti individualizavimo procesą. Pradėti nuo:

- ◆ kiekvieno mokinio poreikių ir polinkių išsiaiškinimo bei prioritetų nustatymo;
- ◆ konkretaus veiklos etapo rezultatų numatymo;
- ◆ pasiekimų vertinimo formos ir būdų numatymo;
- ◆ tinkamų darbo metodų parinkimo;
- ◆ mokomosios medžiagos parinkimo ir paruošimo.

Dirbant pagal Integruotą meninio ugdymo bendrąją programą individualizavimas ypatingas tuo, kad mokytojas privalo pripažinti mokinio norus ir pasirinkimus bei jais vadovautis organizuodamas visą ugdymo procesą. Pavyzdžiui: kurti instaliaciją, bet apie ją nekalbėti viešai,

režisuoti, bet nevaidinti, komponuoti kompiuterinę muziką, bet viešai jos neatlikti, šokti pamokos metu, bet nedalyvauti mokyklos pasirodyme ir pan.

Diferencijavimas vyksta tada, kai dirbant su visa klase (ar grupe) atsižvelgiama į mokinių individualias savybes, skirtumus bei organizuojamas grupinis darbas. Yra nemažai kriterijų, pagal kuriuos galima diferencijuoti mokymo procesą, pavyzdžiui, pagal:

- ◆ mokinio polinkius į vieną ar kitą meno rūšį (daile, muziką, šokį, teatrą);
- ◆ mokinio polinkius į veiklą vienoje meno srityje (pavyzdžiui, pasirinkęs teatrą mokiny linksta tik į vaidybą, dar kitas linkęs režisuoti);
- ◆ mokinių pasiekimų lygmenis, mokymosi stilių, mokinių psichofizinį aktyvumą ir motyvaciją.

Diferencijuojant sudaromos grupės gali būti:

- ◆ vienalytės (grupėje dirba panašių polinkių, pasiekimų, aktyvumo mokiniai);
- ◆ nevienalytės (grupėje yra ir lyderių, ir vykdytojų; ir režisierių ir aktorių; ir dailininkų, ir kompozitorių).

Pagal siekiamą didaktinį tikslą grupės gali būti:

- ◆ intensyvaus mokymo (kai suburiami mokiniai, siekiantys greito rezultato);
- ◆ išlyginamosios: šiose grupėse gali mokytis mokiniai, kuriems trūksta patirties medžiagų (pavyzdžiui, fotografijos ar keramikos) pažinimo ir naudojimo, technikų ar IKT taikymo, kūrybos (pavyzdžiui, improvizacinio šokio, vaidybos ir kt.) srityse;
- ◆ adaptacinės (skirtos išgyvenantiems sunkumus adaptuojantis naujoje aplinkoje, užsidiariusiems, pasyviems mokiniams).

Svarbu nuolat reaguoti į mokinių pasiekimus, darbines nuotaikas ir keisti bei perforuoti grupes, naudojant skirtingus diferencijavimo principus.

Mokymosi stiliai mokantis menų

Siūlant mokiniams vienokią ar kitokią veiklą svarbu atsižvelgti į mokinio mokymosi stilių, nes mokiniai, mokydamiesi mėgstamu būdu, pasiekia geresnių rezultatų. Mokymosi stilius – tai pamėgtas mąstymo, informacijos apdorojimo ir supratimo būdas. Tačiau dažnai tiek mokiniui, tiek mokytojui yra sunku nustatyti, koks yra mokinio mokymosi stilius, laiduojantis sėkmę pasirinktoje kūrybinėje veikloje arba ją renkantis. Remiantis Geoff Petty (28) yra išskiriama keletas mokymosi stilių:

Regimasis: šio mokymosi stiliaus mokiniai linkę stebėti, bet ne kalbėti. Jie pastebi įvairias smulkmenas, atsimena žiūrėdami paveikslėlius ar brėžinius, klausydamiesi braižo ar piešia. Mėgsta skaityti ir pasižymėti svarbias vietas, pateikia informaciją regimąja forma (plakatai, kortelės, lentelės, piešiniai, diagramos ir kt.).

Girdimasis/kalbėjimo: mokiniai mėgsta diskusijas, klausymų/atsakymų sesijas, foninę muziką, gali ilgai klausytis pasakojimų. Jie garsiai šnekasi su savimi, skaitydami judina lūpas, niūniuoja, mokydamiesi naujų dalykų nori išsikalbėti, atsimena, ką išgirdo.

Kinestetinis: mokiniai mėgsta praktinę ir fizinę veiklą bei darbą grupėse, atsimena kurdami modelius ar ardydami įvairius mechanizmus. Jie yra atviro būdo, daug gestikuliuoja ir ilgai negali išsėdėti vienoje vietoje, beldžia pieštuką į stalą, judina koją.

Integruota meninio ugdymo bendroji programa siūlo mokiniams rinktis projektinius darbus, kurie yra parengti atsižvelgiant į įvairius mokymosi stilius, todėl yra tinkami įvairių mokymosi stilių mokiniams. Pasiūlykime mokiniams mokytis įvairiais būdais: naudojant kompiuterį, internetą ir grupinį darbą, išvykas į muziejus ir bibliotekas, savarankišką darbą ir įvairių vaidmenų atlikimą. Įvairovė ir galimybė rinktis yra svarbiausia.

Didaktinės nuostatos

Diferencijuojant bei individualizuojant meninio ugdymo turinį, atsižvelgiant į kiekvieno mokinio mokymosi stilių, svarbiausia mokytojo veikla tampa planavimas – kuo tiksliau ir detaliau suplanuota pamoka, tuo paprasčiau organizuoti aktyvią mokinių veiklą. Planuojant pamokas svarbu atsižvelgti į konkrečios grupės mokinių gebėjimų lygį, interesus, polinkius. Tai lemia metodų bei mokomosios medžiagos pasirinkimą. Mokymasis patraukliomis ir dominančiomis formomis (projektai, stebėjimas, bandymai ir kt.) galimas taikant aktyvius mokymosi metodus, kurie padeda mokiniams susieti įgyjamą patirtį su jau turima ir kartu priartina prie realaus socialinio kultūrinio konteksto bei aktualių problemų. Tai patrauklios mokymosi formos, skatinančios mokinio aktyvumą – projektai, diskusijos, eksperimentai, išvykos, vaidmenų žaidimai, IKT.

Užsiėmimų metu pagrindine mokytojo veikla tampa skatinimas mokinius naudoti įvairius informacijos paieškos būdus ir naujas medžiagas, pasirinkti įvairias darbo priemones ir reikmenis, taikyti netradicinius kūrybos būdus ir technikas. Keičiasi mokytojo ir mokinių santykiai, jie daugiau bendrauja, tariasi, kartu planuoja savo veiklą ir pan. Svarbu, kad dirbant pagal Integruotą meninio ugdymo programą projektus galima vykdyti ir pristatyti netradicinėmis formomis (organizuojant akcijas, įdomius renginius, šventes) ir taikant IKT.

Mokytojai turėtų skatinti mokinius naudoti įvairius paieškos būdus, naujas medžiagas, pasirinkti įvairias darbo priemones, taikyti netradicinius kūrybos būdus ir technikas. Tai skatina bendrauti ir bendradarbiauti, kartu mokytis per aktyvią ir patrauklią praktinę veiklą, nes mokinys yra aktyvus nuo idėjos, problemos iškėlimo iki rezultatų įgyvendinimo ir jų refleksijos.

Projektiniai darbai ir užduotys

Projektiniuose darbuose akcentuojama idėjos ir kūrybinio proceso svarba, individualumo ir originalumo siekiai, netradicinių medžiagų ir formų paieškos, jų derinimas tarpusavyje. Projektiniai darbai skirti aktyviai tirti artimiausią vizualinę, kinestetinę ir garsinę aplinką, idėjų paieškai bei kūrybiniams sumanymams įgyvendinti.

Projektinis darbas – tai ugdomoji veikla, kurios metu kiekvienas mokinys gali pasirinkti sau priimtina veiklos formą. Jau pats faktas, kad užduoties nereikia atlikti visiems vienodai ir jos bus labai įvairios, stiprina mokinių motyvaciją ir skatina domėjimąsi. Mokytojui nereikėtų pabrėžti profesinio meistriškumo, įgimtų gabumų ir preciziško kūrinio atlikimo – daug svarbiau yra savitai perteikta kūrybinė idėja ir praktiškai įgyvendintas mokinių sumanymas. Svarbu skatinti mokinius dirbti savarankiškai, gerbti kiekvieno mokinio požiūrį (jis gali skirtis nuo grupės ar mokytojo požiūrio), neprimesti savo nuomonės ir stengtis, kad to nedarytų ir klasės draugai. Mokytojas, prieš pradėdamas užsiėmimus ar bet kurią kitą ugdomąją veiklą, turėtų su mokiniais kartu aptarti, ką jie naujo sužinos, patirs, kokias užduotis turės atlikti, kokie bus vertinimo kriterijai, kaip bus pristatomas (parodomas) projektinės veiklos rezultatas. Užbaigę darbą, mokiniai turėtų būti skatinami išsakyti savo asmeninius pastebėjimus, vertinti savo ir kitų darbą, pastangas, numatyti galimas tolesnės savo veiklos kryptis.

Integruota meninio ugdymo bendroji programa ir IKT

Skaitmeninė technologija savaime skatina eksperimentuoti: galima išmėginti naujas priemones ir įvairius paviršius, filmuoti ir apdoroti vaizdą kompiuterių programomis ir t. t. Galima rasti naujų kūrybos būdų, kurie neįmanomi naudojant įprastines medžiagas. Naujoji skaitmeninė era suartino ir praplėtė tradicinių ir šiuolaikinių menų išraiškos galimybes. Šiuolaikinės interneto galerijos pristato meno kūrinius viso pasaulio auditorijai ir net įgalina priešingose pasaulio pusėse esančius menininkus kartu kurti vieną kūrinį. Taigi pravartu susikomplektuoti mėgėjišką kompiuterinę laboratoriją iš kompiuterio, skenerio, spausdintuvo, skaitmeninės vaizdo kameros.

Visai neseniai buvo keliamas klausimas, ar kompiuterinį meną galime vadinti menu? Atsakant į šį klausimą reiktų nusakyti, kas yra skaitmeninis meno kūrinys. Tai bet kuris vaizdas, kurį kuriant buvo naudojamas kompiuteris. Jis gali būti kompiuteriu sukurtas visas arba tradiciškai sukurtas vaizdas kaip nors pakeičiamas kompiuteriu.

Kuriant kompiuteriu vaizdus, garsus galima begalę kartų pertvarkyti, kopijuoti ir net elektroniniu būdu perduoti į bet kurį pasaulio tašką kitiems žiūrovams. Programinė įranga padeda jaunam tapytojui, muzikantui ar šokėjui dirbti su skaitmeniniais tradicinio kūrinio analogais. Dirbant kompiuteriu galima daugiau eksperimentuoti, nes kūrimo tempai greitėja, galima vienu metu kurti net kelis skirtingus variantus. Kiekvieną klaidą lengva ištaisyti, o kompiuterinio meno kūrinį galima išsaugoti bet kuriame kūrimo etape. Be to, skaitmeninės technologijos leidžia imituoti ar išbandyti tai, ko neįmanoma pademonstruoti ir išmėginti tradiciniais būdais. Todėl kompiuteris turėtų tapti dar vienu kūrybos įrankiu, kuris būtų naudojamas menų užsiėmimuose, tačiau tuo nereikėtų piktnaudžiauti, nes didžiausias kompiuterinio meno trūkumas yra tas, kad menininkas praranda sąlytį su realiomis (materialiomis ir tradicinėmis) kūrybos priemonėmis.

Atsižvelgiant į teigiamas ir į neigiamas kompiuterinio meno puses, galima teigti, kad IKT yra pažangus kūrybos įrankis. Kompiuterinis menas gali palengvinti ir pajavairinti kūrybinį procesą tiems, kuriems meninė raiška dirbant tradicinėmis priemonėmis bei dėl specifinių gabumų ar specialių įgūdžių trūkumo sunkiau sekasi. IKT gali padėti mokiniams gilinti žinias apie šiuolaikinius

menus, jų kūrimo būdus, atskleisti naujus informacijos šaltinius, formuoti darbo su naujomis IKT įgūdžius, keistis kūrybiniais rezultatais, dokumentuoti (fotografuoti, filmuoti) visą kūrybos procesą, kurti mokyklos vizualinę informaciją (laikraščius, atvirukus, reklaminius leidinius ir kt.).

Mokinių pasiekimų vertinimas

Vertinimas taikomas mokinių pasiekimų pažangai skatinti. Mokytojas turėtų vertinti ne gabumus, o individualią kiekvieno mokinio pažangą, tai yra mokinių veiklą bei kūrybos rezultatus. Dirbant pagal Integruotą meninio ugdymo programą rekomenduojama taikyti formuojamąjį bei kaupiamąjį vertinimą. Labai svarbu, kad mokiniai, prieš pradėdami darbą, kartu su mokytoju aptartų vertinimo kriterijus, mokytūsi juos taikyti įsivertinimui bei vertinimui. Pagarbus elgesys su mokiniu ir kantrybė turi didelės įtakos mokinių mokymosi pažangai.

Kuriant mokinio įsivertinimo schemą galima paprašyti mokinio įsivertinti savo veiklą darbo metu ar tik dalį savo veiklos, vertinti rezultatą ar procesą ir pan. Mokytojas gali paprašyti mokinius įsivertinti ir prieš bet kurią veiklą. Tokiu atveju tai turėtų būti žodinis aptarimas, kuris leistų planuoti tolesnę veiklą pagal mokinių norus, gebėjimus. Tam praverstų įvairūs formuojamojo vertinimo būdai, kurie padėtų numatyti mokinio mokymosi perspektyvą, pastiprintų daromą pažangą, skatintų analizuoti esamus pasiekimus ar mokymosi spragas, sudarytų galimybes mokiniams ir mokytojams geranoriškai bendradarbiauti. Mokytojas, stebėdamas mokinių veiklą, padrasintų, paskatintų mokinius išsakyti konstruktyvias pastabas. Tai parodytų, kaip mokinys išmoko tai, kas buvo numatyta, kokių yra galimybių siekti daugiau. Jei mokytojas pastebi, kad kuriam nors grupės mokiniui nesiseka dalyvauti projektinėje veikloje (aktyviai bendrauti su kitų grupių nariais, teikti naujus pasiūlymus, sėkmingai spręsti iškilusias problemas, jei jis bijo, varžosi reikšti savo nuomonę), jis turi tokį mokinį padrasinti, padėti jam pasiūlydamas alternatyvias veiklos formas. Mokytojas turėtų būti konsultantas, patarėjas ir pagalbininkas, į kurį bet kuriuo metu gali kreiptis kiekvienas mokinys. Kai mokinys pasiekia pažangą, svarbu paskatinti jį pačiam save įsivertinti, nes tai padėtų mokiniui pažinti savo galimybes, atrasti savyje kūrėją ir/ar organizatorių ir pan.

PROJEKTINIŲ DARBŲ PAVYZDŽIAI

DAILĖ

Siūlomuose vizualinių menų, taikomosios dailės ir dizaino projektuose darbuose daugiausia dėmesio skiriama šiuolaikinių menų kūrybos principams pažinti: idėjos ir kūrybinio proceso svarbos iškėlimui, individualumo ir originalumo bei stilistinės įvairovės ieškojimams, netradicinių medžiagų paieškai ir jų derinimui. Svarbesnis tampa ne pats rezultatas, o kūrybos procesas. Mažiau akcentuojami klasikinės dailės ir technologijų pažinimo tikslai (realistinio vaizdavimo principų ir technikų įvaldymas, gamybos būdų, procesų, konstrukcijų ypatumų ar gamyboje naudojamų medžiagų pažinimas). Galimos įvairios projektinių darbų sritys:

Videomenas. Jo esmė – konceptualus audiovizualinis vyksmas. Mokiniai gali filmuoti ar fotografuoti mokyklos gyvenimą, pačių sukurtas kompozicijas ir naudoti juos kurdami videomeną. Gali būti kuriamos judančios (dinamiškos) kompozicijos, kai mokiniai pasirenka savo sukurtą motyvą – tapybinę, grafinę ar mišrią techniką sukurtą kompoziciją ir ją perkuria naudodamiesi kompiuterių programomis. Šios kūrybos etapai fiksuojami (filmuojami, fotografuojami) ir sujungiami į vaizdų seką. Pasitelkiamos kino, muzikos, šokio, teatro raiškos priemonės (scenarijus, siužetas, žanrų ypatumai, garsas, judesys). Sukuriamas vaizdo įrašas (kelių minučių filmukas), kuris fiksuojamas vaizdajuostėje ir atkuriamas televizijos ekrane.

Grafinis dizainas. Kurdami grafinio dizaino projektus mokiniai susipažintų su spaudos dizainu ir įvairiais šrifto stiliais, pabandytų derinti ranka rašytą ir kompiuteriu sukurtą šriftą, bandytų stilizuoti ir abstrahuoti gamtines formas ir kurti ženklus, įgytų iliustracijų (piešinių, nuotraukų ir ženklų) komponavimo įgūdžių. Pritaikytų savo kūrybinius darbus (šrifto kompozicijas, skelbimus, lankstukus, atvirukus, ženklus, logotipus) mokyklos renginiams ar artimiausiai aplinkai apipavidalinti.

Kostiumo dizainas. Vykdam šiuos projektus labai svarbu mokinius nukreipti techniškai paprastų ir nesunkiai medžiagoje įgyvendinamų sumanymų kūrimui. Kurdami kostiumo dizaino projektus (pavyzdžiui, šiuolaikinių krepšių ar rankinių modelius, šalikėlių, skarelių ar papuošalų projektus) mokiniai mokytųsi interpretuoti, stilizuoti ir abstrahuoti gamtos formas, taikyti teorines ir praktines žinias.

Interjero dizainas. Kurdami interjero vaizdą (pavyzdžiui, jaunatvišką interjerą), mokiniai patrauklia forma susipažintų su linijinės perspektyvos principų taikymu iliuziniuose vaizduose.

Taikomoji dailė. Kuriami mažosios tekstilės, šiuolaikinių indų ar interjero detalių (pavyzdžiui, pieštukinių, dėklų kompaktinėms plokštelėms ir pan.) projektai, maketai ir smulkūs dirbiniai, kuriems idėjų ieškoma artimiausios aplinkos ir gamtos formose.

Avangardinės dailės rūšys. Kuriamos instaliacijos, veiksmo tapyba, objektai ir kinetinės skulptūros, žemės menas ir gyvosios skulptūros. Mokinių kūriniai pritaikomi mokyklos interjerui, eksterjerui, parodoms ar renginiams apipavidalinti. Atliekant šiuos projektinius darbus būtina fiksuoti (fotografuoti ir filmuoti) kūrybos procesą, kaupti idėjų ieškojimo ir eskizų kūrybinius aplankus.

Meninė fotografija. Aktualių mokinių gyvenimo temų perteikimas meninės fotografijos priemonėmis, įvairių teminių ciklų (pavyzdžiui, gimtosios aplinkos peizažų, draugų portretų, svarbių jaunimo gyvenimo įvykių fiksavimas) kūrimas.

„INSTALIACIJOS KŪRIMAS“ (pavyzdžiui, mokyklos interjerui, renginiui apipavidalinti)

1. Projektinio darbo paskirtis

Pasirinkę šį Integruotos meninio ugdymo bendrosios programos projektinį darbą mokiniai panaudos įvairias antrines žaliavas; pritaikys savo sukurtas instaliacijas mokyklinių meno švenčių, renginių, meninių projektų ir akcijų metu.

2. Didaktinės nuorodos

Svarbu, kad instaliacijos tema atitiktų mokinių gyvenimo aktualijas, norus ir individualias galimybes. Mokiniam turėtų būti sudaroma galimybė dirbti komandoje, pasiskirstyti funkcijas, derinti tarpasmeninius santykius. Mokytojas padėtų mokiniams suplanuoti darbus, parinkti tinkamas medžiagas, pasiruošti darbo pristatymui ir pan. Instaliacijoje jungiamus dalykus (skulptūros ar objektai iš pakuočių, antrinių žaliavų, įvairių neberekalingų daiktų ir pan.) sieja pagrindinė tema. Instaliacijų menas leidžia mokiniams įgyvendinti netikėtus sumanymus, laisvai reikšti savo mintis, požiūrius ar įsitikinimus, žvelgti į pasaulį kitomis akimis. Visas projektinio darbo vyksmas turėtų būti dokumentuojamas (fotografuojamas ar filmuojamas), nes instaliacija paprastai eksponuojama neilgą laiką.

3. Mokinių veikla ir pasiekimai

Mokinių veikla	Pasiekimai
<p>Mokiniai aptaria instaliacijos kūrimo principus (renka informaciją iš įvairių šaltinių, sistemina, kaupia, pasidalija surinkta informacija savo grupėje). Pasirenka mokyklos interjero erdvę, tinkamą instaliacijai kurti.</p> <p>Apklausus bendraamžius, kokios temos juos labiausiai domina ar jaudina, pasirenka instaliacijos temą (atitinkančią grupės ir bendraamžių nuomonę). Pasiskirsto darbus ir planuoja jų seką. Eskizuoja, ieško tinkamiausios kompozicijos.</p> <p>Pagamina būsimos instaliacijos maketą.</p> <p>Parenka medžiagas ir įgyvendina savo sumanymą erdvinėje raiškoje.</p> <p>Dokumentuoja atliktą darbą: fotografuoja, filmuoja. Sukurtą kūrinį, sukauptą medžiagą pristato mokyklos bendruomenei (pristatymo organizavimas, vizualinės informacijos paruošimas), parengia kitą atskaitomąją medžiagą (pavyzdžiui, trumpą recenziją mokyklos stende).</p> <p>Apmąsto, išsako apmąstymus apie projekto, bendro darbo naudą, savo indėlį į bendrą darbą, savo asmeninį tobulėjimą meninėje veikloje (kas pavyko, ką reikėtų koreguoti, ką kitą kartą darytų kitaip).</p>	<p>1.1. Aktualiuose socialiniuose įvykiuose, asmeninėje patirtyje ir išgyvenimuose, meno kūrinuose rasti idėjų savo kūrybai. <i>(IS D. 9.2., p. 527)</i></p> <p>2.3. Pasinaudoti meno kūriniais kaip įkvėpimo šaltiniu savo kūrybai.</p> <p>1.2. Numatyti galimas idėjos įgyvendinimo ir interpretavimo priemonės, raiškos būdus, procesus, atlikimo technikas ir medžiagas, užfiksuoti kūrinio metmenis. <i>(IS D. 3.2., p. 525)</i></p> <p>1.3. Įgyvendinti kūrybinius sumanymus naudojant įvairias (tradicines ir netradicines) meninės išraiškos priemones, raiškos būdus, atlikimo technikas ir medžiagas. <i>(IS D. 1.3., p. 524–525 3.2., p. 525)</i></p> <p>1.4. Stebėti, koreguoti ir tobulinti pirminį sumanymą.</p> <p>1.5. Pasirinkti ir atlikti atitinkantį polinkius ir galimybes vaidmenį meniniame projekte. Pristatyti savo kūrybos rezultatus. <i>(IS D. 9.2., p. 527, M 8.1., p. 536 7.1, 7.2., 7.3., p. 526)</i></p> <p>2.2. Išsakyti savo įspūdžius ir nuomonę, vertinti kūrinis remiantis sutartais kriterijais. Parašyti pasirinkto kūrinio atsiliepimą/analizę. <i>(IS D. 4.1., p. 525)</i></p> <p>3.1. Apmąstyti, įvertinti ir išsakyti pastebėjimus apie savo asmeninį tobulėjimą dėl meninės veiklos poveikio.</p> <p>3.2. Numatyti ir apibūdinti saviraidos siekius; pasinaudojant grįžtamuju ryšiu iškelti tikslą numatytam laikotarpiui. <i>(IS D. 4.1., p. 525)</i></p>

4. Mokomosios priemonės, rekomenduojama techninė bazė ir didaktinė medžiaga

Instaliacijų nuotraukos, filmuota medžiaga, kompiuteris su interneto prieiga, fotoaparatas ar vaizdo kamera. Naudojamos įvairios medžiagos ir dailės reikmenys: popierius, kartonas, antrinės žaliavos, pakuotės, seni laikraščiai, viela, klizai, lipni juosta, segikliai, pieštukai, teptukai, guašo, akrilo dažai, peiliukai ir kt.

„FOTOGRAFIJA. AKTUALIŲ MOKINIŲ GYVENIMO TEMŲ PERTEIKIMAS FOTOGRAFIJOS PRIEMONĖMIS“

1. Projektinio darbo paskirtis

Pasirinkę šį Integruotos meninio ugdymo bendrosios programos projektinį darbą mokiniai atskleis save patrauklia praktine veikla ir išbandys šiuolaikinės fotografavimo ir filmavimo technikos teikiamas galimybes, pritaikys sukurtus kūrinėlius savo kambariui ar kitam pasirinktam interjerui.

2. Didaktinės nuorodos

Siekiant, kad šis projektinis darbas pavyktų, turi būti sudarytos sąlygos mokiniams stebėti ir fotografuoti įvairiausias artimiausios vizualiosios aplinkos objektus, įvykius ir motyvus, kuriuos vėliau būtų galima panaudoti kuriant menines nuotraukas ar jų ciklus. Mokiniai turėtų išbandyti kuo daugiau temų, ieškoti kuo daugiau motyvų, atkreipdami dėmesį į įvairias aktualias savo gyvenimo temas ir problemas. Mokinių pastebėjimai tolesniame kūrybos procese virs šiandienos dokumentika, perteikta mokinio akimis.

3. Mokinių veikla ir pasiekimai

Mokinių veikla	Pasiekimai
<p>Mokiniai aptaria fotografijos ir fotomeno svarbą šiuolaikiniam žmogui bei temas, kurias įamžina fotomenininkai ir fotografai mėgėjai.</p> <p>Svarsto, kokias temas ir mintis galėtų pasirinkti mokiniai, jei jie būtų žurnalistai ar fotomenininkai (aptariamoms įvairių leidinių nuotraukos, surengiama išvyka į fotografijos parodą).</p> <p>Mokinys (ar grupelė mokinių) su mokytoju planuoja darbą ir aptaria būsimo nuotraukų ciklo temas.</p> <p>Susipažįsta su šiuolaikine fotografijos ir vaizdo technika, kuria gali naudotis fotografas mėgėjas.</p> <p>Mokiniai fotografuoja ir filmuoja.</p> <p>Susipažįsta su kompiuterių programa, kuria galima retušuoti fotonuotraukas.</p> <p>Atrenka labiausiai pavykusias nuotraukas ir filmuotą medžiagą, naudodami kompiuterių programas koreguoja atrinktus kadrus, kuria menines nuotraukas.</p> <p>Parašo trumpą savo nuotraukų ar jų ciklo idėjos paaiškinimą.</p> <p>Aptaria savo darbus su mokytoju, diskutuoja grupėje, ar pavyko pasiekti išsikeltus tikslus, įgyvendinti idėjas, kokia savijauta vyravo kūrybinio proceso metu, savo ir draugų tobulėjimą meninėje veikloje.</p> <p>Pasirengia nuotraukų pristatymui (parašo scenarijų,</p>	<p>1.1. Aktualiuose socialiniuose įvykiuose, asmeninėje patirtyje ir išgyvenimuose, meno kūriniuose rasti idėjų savo kūrybai. (IS D. 6.3., p. 526, 5.1., p. 525, 4.2., p. 525)</p> <p>1.2. Numatyti galimas idėjos įgyvendinimo ir interpretavimo priemonės, raiškos būdus, procesus, atlikimo technikas ir medžiagas, užfiksuoti kūrinio metmenis. (IS D. 3.2., p. 525)</p> <p>1.3. Įgyvendinti kūrybinius sumanymus naudojant įvairias (tradicines ir netradicines) meninės išraiškos priemones, raiškos būdus, atlikimo technikas ir medžiagas. (IS D. 1.1.3., p. 524, 3.2., p. 525)</p> <p>1.5. Pasirinkti ir atlikti atitinkantį polinkius ir galimybes vaidmenį meniniame projekte. Pristatyti savo kūrybos rezultatus. (IS M. 8.1., p. 536, D. 7.1., 7.2., 7.3., p. 526)</p> <p>2.3. Pasinaudoti meno kūrinių kaip įkvėpimo šaltiniu savo kūrybai.</p> <p>2.2. Išsakyti savo įspūdžius ir nuomonę, vertinti kūrinius remiantis sutartais kriterijais. Parašyti pasirinkto kūrinio atsiliepimą/analizę. (IS D. 4.1., p. 525)</p> <p>3.1. Apmąstyti, įvertinti ir išsakyti pastebėjimus apie savo asmeninį tobulėjimą dėl meninės veiklos poveikio. (IS D. 4.1., p. 525)</p>

<p>parenka muzikinį foną, sukuria vaizdinę informaciją).</p> <p>Pristato savo darbą klasės, grupės ar mokyklos bendruomenei.</p> <p>Aptaria, ar pavyko įgyvendinti pristatymo idėją, kokias savo asmenines savybes pastebėjo organizuodamas pristatymą, kokias organizavimo žinias galės pritaikyti gyvenime.</p>	
---	--

4. Mokomosios priemonės, rekomenduojama techninė bazė ir didaktinė medžiaga

Kompiuteris su interneto prieiga, skaitmeninis (ar įprastas) fotoaparatas, kompiuterių programos (pavyzdžiui, *Picasa2* www.google.picasa.com). Lankomos fotografijos parodos (aptariamieji parodų katalogai), žiūrimos iliustracijos iš įvairių fotografijos žurnalų, galerijų, kurių gausu internete (pavyzdžiui, www.images.lt, www.foto.lt).

TAIKOMŲ METODŲ PAVYZDŽIAI

Siūlomi dailės projektiniai darbai patrauklia forma padės įtraukti mokinius į meninės raiškos suvokimo ir vertinimo procesą, padės susieti įgyjamą patirtį su jau turima ir kartu priartins juos prie artimiausios gyvenamosios aplinkos stebėjimo bei aktualių mokinių gyvenimui temų aptarimo. Ieškant informacijos projekto sumanymams ir idėjoms įgyvendinti, analizuojant bei sprendžiant iškilusias problemas, bus galima netradiciškai prisiliesti prie kultūros paveldo ir pažvelgti į jį paauglio akimis. Labai svarbu nuosekliai pratinti mokinius kalbėti apie savą dailės raiškos procesą, kartu jį lyginant su iškiliausių dailininkų ar atskirų istorinių epochų bei kultūrų meninės raiškos principais, atrandant juose idėjų savo kūrybai.

Atliekant projektinius dailės darbus sėkmingai galima naudoti stebėjimą ir aptarimą (pavyzdžiui, raiškos temų paieškai), eskizavimą, idėjų paieškų ir naujų medžiagų bei technikų išbandymą (pavyzdžiui, idėjos iškėlimui, jos įgyvendinimo būdų paieškoms ir pan.), ekskursijas ir išvykas (pavyzdžiui, socialinės aplinkos stebėjimas, fiksavimas, aptarimas), individualius ar grupinius projektus (pavyzdžiui, mokymuisi dirbti grupėje, mokiniams aktualių temų, artimiausios aplinkos ir problemų meninei analizei), vaidmenų žaidimus, naudoti IKT (pavyzdžiui, informacijos paieškai, darbo rezultatams apibendrinti), diskusijas, debatus (pavyzdžiui, aptariant dailės kūrinius, savo ir draugų eskizus ar užbaigtus darbus), sudaryti kūrybinį aplanką (kūrybinės idėjos įgyvendinimo vyksmo ir rezultatų dokumentavimas). Planuojant veiklą, paskirstant užduotis ir atliekant numatytus darbus, būtina atsižvelgti į kiekvieno mokinio interesus, motyvaciją, gebėjimus ir mokymosi stilių. Turėtume suteikti mokiniui galimybę rinktis: pasiūlykime mokiniams mokytis įvairiais stiliais, t. y. derinti skirtingus darbo būdus (pavyzdžiui, darbą kompiuteriu, individualias užduotis ar grupinį darbą, išvykas į muziejus, dailininkų profesionalų ar tautodailininkų dirbtuves ir darbą įprastoje mokyklos aplinkoje ar dailės kabinete).

MOKOMOSIOS VERTINIMO UŽDUOTYS

Dailės (vizualinių menų, taikomosios dailės ir dizaino) projektiniuose darbuose svarbu kūrybingumo ugdymas, nes tai stiprina žmogaus vertės jausmą, spartina asmens ir asmenybės brendimą bei patenkina kūrėjo saviraiškos poreikį. Mokinių kūrybingumą galime pažadinti kasdien su jais bendraudami, sudarydami laisvo, emocionalaus mokymosi situacijas. Todėl pateiktas užduotis mokiniai turėtų atlikti pagal pasirinkimą (individualus darbas ar darbas grupėje), mokyti bendrauti ir bendradarbiauti, būtų raginami stebėti artimiausią aplinką bei savo asmeninio ir draugų gyvenimo reiškinius, savo pastebėjimus sietų su kūrybos temomis, ieškotų galimų sprendimo būdų ir derintų įvairias veiklas, įgyvendintų savo sumanymus naudodamiesi šiuolaikinių menų kalba, pristatytų savo veiklą mokyklos bendruomenei. Užduočių temas gali numatyti mokytojas, atsižvelgdamas į projektinį darbą pasirinkusių mokinių amžių, galimybes, lankomumą, mokymosi motyvacijos laipsnį ir pan., gali pasiūlyti patys mokiniai, su mokytoju ar darbo grupe smulkiai aptarę pasirinkto projekto veiklą (kūrybinės idėjos paiešką, jos įgyvendinimo planavimą ir įgyvendinimą, idėjos pristatymą).

Paskirtis. Užduotys skirtos turintiems menką motyvaciją (ar visai jos neturintiems) mokyti menų mokiniams, kurių gebėjimai yra patenkinami.

Veiklos didaktika. Užsiėmimų metu mokytojas skatina mokinius naudoti įvairius paieškos būdus, išbandyti naujas medžiagas, įvairias darbo priemones, dekoravimo būdus ir medžiagas. Siekia, kad mokiniai išbandytų kuo daugiau naujovių, dirbtų savarankiškai arba grupėje, stengtųsi siūlyti kuo daugiau jiems aktualių temų, idėjų. Mokiniai turėtų patys pasirinkti, kokia kūrybinė veikla jiems įdomesnė (tik planuoti arba ir įgyvendinti kūrybines idėjas praktiškai, pristatyti grupės darbą ir pan.). Aktyvi mokinių veikla skatina motyvaciją.

Vertinimas. Vertinimas turėtų būti nuolatinis informacijos apie mokinio mokymosi pažangą ir pasiekimus kaupimas, interpretavimas ir apibendrinimas. Integruotos meninio ugdymo bendrosios programos projektinių darbų pagrindiniai vertinimo tipai galėtų būti šie:

Formuojamasis vertinimas. Vertinimo proceso metu mokytojas stebi mokinių mokymąsi, komentuoja, aptaria, skatina pačius mokinius vertinti savo mokymosi eigą. Toks vertinimas parodo, kaip mokinys išmoko tai, kas buvo numatyta, kokių yra galimybių siekti daugiau.

Diagnostinis vertinimas. Diagnostinis vertinimas remiasi mokinių stebėjimu ir taikomas siekiant išsiaiškinti mokinio pasiekimus ir padarytą pažangą pradedant ir baigus temą ar kurso dalį, kad būtų galima numatyti tolesnio mokymosi galimybes, suteikti pagalbą įveikiant sunkumus. Integruotos meninio ugdymo bendrosios programos projektinėje veikloje diagnostinis vertinimas skirtas išsiaiškinti, ar pasiekti mokymosi uždaviniai, kam ir kokia pagalba reikalinga, kokie tolesni mokymosi žingsniai.

Prieš pradedant mokyti, mokytojas turėtų mokiniams paaiškinti, ką jie turi pasiekti, kaip bus vertinama. Vertinime svarbu paties mokinio daromi sprendimai apie daromą pažangą bei pasiekimus. Tai padeda jam geriau suprasti save (ką jaučiu, ką ir kaip darau, ko vengiu, ką

noriu daryti toliau) ir savo asmeninį patyrimą, išsigilinti į savo elgesį, poreikius ir sprendimus. Įšivertinimas sudaro sąlygas mokiniui aktyviai dalyvauti vertinimo veikloje. Savo pasiekimus mokinys galėtų atlikti raštu: įšivertintų savo veiklą viso projekto metu (3 schema) ar tik dalį savo veiklos (pavyzdžiui, 1, 2 schemas pildo darbo grupės lyderis arba visi grupės nariai kartu). Tai skatintų patį mokinį formuluoti mintis, išsakyti, pasirinkti darbą pagal savo norus ir gebėjimus, skatintų interpretuoti savo ir kitų autorių sukurtus kūrinis, jausti atsakomybę už mokymosi rezultatus. Mokytojui įšivertinimas padeda suprasti mokinį, įvertinti jo pažangą, atpažinti jo baimes ir nusivylimus.

1 schema (pavyzdys)

Mokinys (-ė).....

Grupė.....

Numatyti darbai	Mokiniai atliko šiuos darbus	Numatytus darbus atliko labai gerai	Numatytus darbus atliko gerai	Pakankamai stengėsi	Numatytus darbus atliko patenkinamai	Nieko nedarė

2 schema (pavyzdys)

Mokinys (-ė).....

Grupė.....

Atlikdamas užduotį sužinojau, išmokau	Ką dar norėčiau sužinoti ir išmolti?	Kur tai galėčiau panaudoti ateityje?

3 schema (pavyzdys)

Mokinys (-ė).....

Veikla	Ką ir kaip darau?	Ko vengiu? Kodėl?	Ką norėčiau daryti toliau?
Darbo idėja, tema			
Darbų pasiskirstymas			
Darbo atlikimas			
Darbo užbaigimas			

4 schema (pavyzdys)

Mokinys (-ė), grupė

Užduotis: instaliacijos „Metų laikai“ (skulptūrų kompozicijos ar objekto iš atliekų, gamtinės medžiagos ir kt.) kūrimas (tai pavyzdys, temą turėtų pasirinkti patys mokiniai).

	Ką vertiname	Vertinimas (pavyko, nepavyko, ką galėtume padaryti kitaip)
1.	Informacijos rinkimas: instaliacijų pavyzdžių ir kūrimo proceso nuotraukų, aprašymų ieškojimas internete; dailės vadovėlių, vaizdo medžiagos ir meno albumų peržiūra.	
2.	Muzikos, fotografijos, tapybos, teatro ar kt. meno šakų kūrinių pavyzdžių „Metų laikų“ tema paieškos (internetu, garso ar vaizdo įrašuose, knygose ir kt.) ir aptarimas.	
3.	Idėjos įgyvendinimas: eskizų ir nedidelio formato instaliacijos maketų kūrimas, sumanymo aptarimas, kūrybinės erdvės (patalpos instaliacijai) mokyklos interjere paieška.	
4.	Instaliacijos kūrimas pasirinktai mokyklos erdvei, panaudojant pasirinktas medžiagas ir įvairius darbo reikmenis.	
5.	Aplanko sudarymas: instaliacijos kūrybos proceso dokumentavimas (fotografavimas, filmavimas ir trumpas aprašymas).	
6.	Sukurtos instaliacijos pristatymo (atidarymo) mokyklos bendruomenei organizavimas ir parengimas, pasitelkiant muzikos, šokio ir teatro priemones.	

Mokytojo ir mokinio refleksija. Projektinės veiklos vertinimo rezultatai turėtų priklausyti nuo mokinių veiklos aktyvumo, tęstinumo, stropumo, kūrybiškumo ir galutinio tikslo įgyvendinimo. Mokytojas, stebėdamas mokinių veiklą, padrąsintų ir paskatintų mokinius išsakyti konstruktyvias pastabas. Jei kuriam grupės mokiniui nesiseka dalyvauti projektinėje veikloje (aktyviai bendrauti su kitais grupės nariais, teikti naujus pasiūlymus ir kita), mokytojas tokį mokinį turi drąsinti, jam padėti. Pasiekus pažangą svarbu paskatinti mokinį pačiam save įsivertinti, nes tai padėtų pažinti savo galimybes, atrasti savyje kūrėją ar organizatorių.

Mokomoji vertinimo užduotis (pavyzdys)

1. *Dalykas.* Dailė. Projektinis darbas „Šiuolaikinių indų kūrimas, panaudojant ir dekoruojant aplinkoje pastebėtas formas“.

2. *Pamokos tema.* Šiuolaikinių indų dekoravimas (atsižvelgiant į mokinių aktyvumą ir siūlymų gausą pamoką galima praplėsti iki 2 užsiėmimų).

3. *Mokymosi uždaviniai:*

- ◆ Supažindinti mokinius su įvairiomis tradicinėmis ir netradicinėmis priemonėmis, kurios skirtos šiuolaikiniams indams dekoruoti.
- ◆ Skatinti mokinius išsakyti savo nuomonę apie pateiktas technikas.

- ◆ Siekti, kad mokiniai pateiktų kuo daugiau idėjų – kaip būtų galima dekoruoti jų sukurtų indų formas.
- ◆ Pateiktų kuo daugiau savo sugalvotų dekoravimo būdų.

4. *Klasės pasirengimo lygis*. Vidutiniškas.

5. *Turinys*. Pamokoje mokiniai supažindinami su įvairiomis tradicinėmis ir netradicinėmis priemonėmis, kurios skirtos šiuolaikiniams indams dekoruoti. Mokiniai aptartas priemones galės išbandyti praktinėje ir kūrybinėje veikloje, aptars ir įsivertins savo ir draugų darbus bei pasiūlymus.

6. *Patalpos sutvarkymas*. Kabinete stalai sustatomi taip, kad būtų galima dirbti grupelėmis. Ant vieno stalo sudėtos įvairios darbo priemonės, medžiagos. *PowerPoint* programa paruošiamas pristatymas apie įvairias indų dekoravimo technologijas. Jei tokių techninių galimybių nėra, lentoje surašomos pagrindinės sąvokos, kurios bus aptariamoms pamokos metu. Paruošiami dideli popieriaus lapai mokinių siūlymams užrašyti.

7. *Priemonės*. Iliustracijos iš meno knygų, įvairios paskirties indų nuotraukos, interneto puslapių sąrašas, kur mokinys gali rasti temai tinkamų iliustracijų. Medžiagos indų kūrimui (stiklas, plastiko atliekos, kartonas, pakuotės, mokinių pasigamintas popierius, gamtos medžiagos, gipso milteliai, gipsinis tvarstis ir pan.), įvairūs reikmenys (pavyzdžiui, klėjai, žirkklės ir kt.), aerozoliniai dažai, šalta glazūra, vitražiniai, akrilo, aliejiniai dažai, guašas, bespalvis lakas ir kitos medžiagos.

8. *Aktyvaus mokymosi metodai*. Pokalbis/diskusija, bendradarbiavimas, empatija (įsijautimas), inversija (darymas kitaip nei anksčiau, kitaip negu kiti), euristinis (mokymasis atrandant), pristatymas.

9. *Mokomoji veikla*. Informacijos suteikimas, supratimo tikrinimas, užduoties pateikimas, grupės formavimas. Mokiniai, dalyvaujantys šioje projektinėje veikloje, jau atliko šiuos darbus: aptarė gyvenime naudojamas indų formas, jų paskirtį, medžiagas, iš kurių jie pagaminti; eskizavo ir pasirinkę sau priimtinas medžiagas sukūrė tradicinio ar netradicinio indo, kurį reikia dekoruoti, formą. Šios pamokos metu mokiniai aptars įvairias dekoravimo galimybes, analizuos medžiagas, kuriomis tai galima atlikti, išmėgins jas praktiškai. Aptariama pamokos tema, mokymosi uždaviniai, kokius darbo reikmenis naudos, prisimenama, kokias dekoravimo technikas yra išbandę ir norėtų dabar pasirinkti. Pateikiami probleminiai klausimai, padėsiantys mokiniams atlikti užduotį. Mokiniai suskirstomi į darbo grupes pagal tai, kokia pagrindinė sukurto indo medžiaga (iš popieriaus, stiklo ir kt.). Mokiniai siūlo, kokias dar galima sugalvoti technikas, kurias būtų galima išmėginti (grupės siūlo technikas kitai komandai). Mokytojas užrašo siūlymus ir užduotį lentoje: draugų pasiūlytas technikas ir medžiagas išmėginti praktiškai ant pagrindinės medžiagos (popieriaus, stiklo ir kt.) gabalėlių.

Taikymas. Informacijos supratimo tikrinimas, problemos supratimo tikrinimas, grįžtamojo ryšio palaikymas. Mokiniai, pasiėmę jiems reikalingas priemones ir medžiagas, praktiškai išbando klasės draugų siūlytus variantus. Mokytojas, jei reikia, konsultuoja.

Analizė. Mokiniai atsako į klausimus. Išmėginę teiktus siūlymus praktiškai, mokiniai bando kurti patys savo sugalvota technika. Išmėginusi įvairius variantus kiekviena grupė ruošia trumpą savo darbo aptarimą (aptarime turėtų atsispindėti draugų siūlymų komentarai, ką grupė pati sugalvojo ir ar tai pavyko įgyvendinti). Grupės trumpai pristato savo darbo rezultatus. Išsako pastabas: kas pavyko, kas neįgyvendinama. Mokytojas pateiktas pastabas užrašo prie siūlymų.

Įvertinimas. Reikalingų žinių, įgūdžių, užduoties supratimo tikrinimas, kriterijų formavimas, grįžtamojo ryšio palaikymas. Mokiniai kartu su mokytoju aptaria darbo procesą ir jo rezultatus. Mokiniai užpildo įsivertinimo lapus. Užbaigus aptarimą, pateikiama informacija apie kitos pamokos temą ir kūrybinį darbą (pavyzdžiui, meninės akcijos „Indų kūrėjų diena“ rengimas).

Diagnostinė vertinimo užduotis (pavyzdys)

1. *Užduoties ryšys su išsilavinimo standartais.* Diagnostinio vertinimo užduotis skirta įvertinti projektinės veiklos mokymosi X klasėje pasiekimus, kurie suformuluoti taip:

Sritis	Mokinių gebėjimai
1. Meninė raiška	1.1. Aktualiuose socialiniuose įvykiuose, asmeninėje patirtyje ir išgyvenimuose, meno kūriniuose rasti idėjų savo kūrybai.
2. Meno stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas	2.1. Palyginti kelis skirtingų laikotarpių ir stilistikos kūrinius ir apibūdinti jų raiškos priemonių panaudojimo panašumus bei skirtumus. 2.3. Pasinaudoti meno kūrinių kaip įkvėpimo šaltiniu savo kūrybai.
3. Refleksija	3.1. Apmąstyti, įvertinti ir išsakyti pastebėjimus apie savo asmeninį tobulėjimą dėl meninės veiklos poveikio.

Šių pasiekimų iš mokinių tikimasi pabaigus projektinį darbą „Fotografija. Aktualių mokinių gyvenimo temų perteikimas meninės fotografijos priemonėmis“.

2. *Užduoties tikslas.* Aptarti fotografijos ir fotomeno svarbą šiuolaikiniam žmogui, temas, kurias įamžina fotomenininkai ir fotografai mėgėjai.

3. *Galimos diskusijų temos.* Žmogus fotografijoje: aktas, portretas; gamta fotografijoje: peizažas, architektūra, meninis reportažas; natiurmortas, reklaminė nuotrauka, buitinės temos.

4. *Trukmė.* Užduočiai atlikti skiriamos 4 pamokos.

5. *Darbo priemonės ir medžiagos.* Kompiuteriai, turintys interneto prieigą, tekstų ir pateiktųjų rengyklės, kompiuterinis projektorius, vaizdo kamera, fotoaparatas; iliustracijos iš įvairių fotografijos žurnalų, galerijų ir parodų katalogai ir kt.

6. Mokinių ir mokytojo veikla.

Mokytojo veikla	Mokinio veikla
1 pamoka	
<p>Pamokos pradžioje mokytojas supažindina su užduotimi ir paaiškina jos tikslą bei vertinimo kriterijus. Ši užduotis yra skirta įvertinti, kaip mokiniai geba surasti, apdoroti ir pristatyti medžiagą pasirinktai temai.</p> <p>Nurodo vertinimo kriterijus.</p> <p>Aptaria užduoties atlikimą (etapus, galimus atlikimo variantus, darbo priemones ir kt.).</p>	<p>Aptaria užduotis ir vertinimo kriterijus (apie 10 min.).</p> <p>Pasiskirsto darbo grupėmis (apie 5 min.).</p> <p>Pasirenka mokytojo siūlomas ar savo sugalvotas temas (apie 5 min.).</p> <p>Su mokytoju sudaro darbo planą (medžiagos paieška, apdorojimas, pristatymas). Pasiskirsto darbą grupėse (apie 10 min.).</p> <p>Mokiniai apgalvoja, koks bus jų pristatymas, kokios informacijos jiems reikės, kokias dar meninės išraiškos priemones (judesys, garsas, vaizdas) naudos (apie 15 min.).</p>
2–3 pamokos	
<p>Mokytojas toliau konsultuoja, pataria, kaip surasti daugiau informacijos, kaip pakoreguoti pristatymą. Parodo, kaip iš kompiuterių <i>Microsoft Word</i> programos galima perkelti parengtą pristatymą į <i>MS PowerPoint</i> programą, kad būtų įmanoma pristatyti temą pasitelkiant multiterpę.</p>	<p>Mokiniai internete, žurnaluose ir kitoje literatūroje ieško reikiamos informacijos.</p> <p>Pagal aptartą pristatymą pradeda apdoroti surinktą medžiagą pasitelkę kompiuterių programas <i>Microsoft Word</i>, <i>MS PowerPoint</i>.</p>
4 pamoka	
<p>Su mokiniais aptaria, kiek laiko reikėtų skirti vienos grupės pristatymui (pavyzdžiui, 5 min.), išklauso pristatymus ir pasiūlo mokiniams įsivertinti savo darbą, primena anksčiau aptartus vertinimo kriterijus.</p>	<p>Mokiniai pristato savo temą pasitelkę multiterpės sistemą ar kitų menų raiškos priemones (muzikos, teatro).</p> <p>Aptaria savo ir draugų darbus. Įsivertina savo darbą.</p>

7. Atliktos užduoties įvertinimas.

Užduoties vertinimo aspektai	Vertinimo kriterijai	Aprašymas
Pasiruošimas pristatymui	1. Apibūdinama kūrybinė mokinio problema	Iškeliamą problema. Ją bando nagrinėti, pateikia savo nuomonę.
		Nėra iškeliamą problema, bet išsakoma savo nuomonė.
		Pristatoma tema nėra atskleista, neišsakyta vertinimas.
	2. Reikiamos medžiagos suradimas ir taikymas.	Reikiamą medžiagą suranda patys mokiniai. Ją pritaiko savo pristatymui.
		Reikiamą medžiagą mokiniai suranda mokytojo padedami. Ją pritaiko savo pristatymui.
		Reikiamos medžiagos paieškai ir jos taikymui ruošiant pristatymą reikalinga nuolatinė mokytojo pagalba.
Darbo pristatymas	3. Temos pristatymas	Mokiniai su dideliu entuziazmu pristato savo darbą. Išnaudoja visą skirtą laiką. Taiko ir kitų menų raiškos priemones (judesį, garsą ir pan.).
		Mokiniai be didelio entuziazmo pristato savo darbą. Išnaudoja visą skirtą laiką.
		Mokiniai pristato savo darbą. Neišnaudoja viso pristatymui skirto laiko.

Mokinio įsivertinimas. Atliktą darbą galėtų įsivertinti (raštu, mokytojui pateikus klausimyną arba žodžiu, jei yra tam laiko) ir pats mokinys, tai padėtų mokytojui išsiaiškinti, ką veikė mokinys atlikdamas užduotį, kas jam buvo svarbiausia, kuri veikla labiausiai patiko, ką jaučia atlikęs užduotį, kuo prisidėjo prie grupės darbo, ką vengė daryti, kodėl, ką norėtų daryti toliau?

Pastaba. Prieš vertinimą mokiniai turėjo atlikti panašią užduotį, kuri padėtų mokiniams gilinti žinias apie vieną iš vizualinio meno šakų; susipažinti su temomis, kurias nagrinėja fotografai; susipažinti su darbo pristatymo rengimu. Mokiniai turėjo būti skatinami kuo įdomiau pateikti pasirinktą temą.

Pamokos plano pavyzdys

Klasė

Pamokos tema, mokomoji problema	Idėjos įgyvendinimas. Eskizų kūrimas pasirinkta tema (instaliacijos tema buvo aptarta praėjusią pamoką).
Veiklos pobūdis	Erdvinė raiška. Mokiniai dirba grupėmis (po 2–3) arba atskirai po vieną.
Trukmė	2 pamokos.
Uždaviniai	Perteikti pasirinktą temą ar idėją erdvine forma. Sukurti 1–2 erdvinius eskizus (10–15 cm aukščio maketus).
Medžiagos, darbo reikmenys	Įvairios antrinės žaliavos, pakuotės, popierius, klijai, žirklys, segikliai, lipni juosta, guašas, teptukai, pieštukai.
Literatūra mokytojui, iliustracijų šaltiniai	<i>Amy Dempsey.</i> Stiliai, judėjimai ir kryptys. Vilnius, 2004. Dailė. Vadovėlis 9–10 klasei. Vilnius, 2002. <i>Edward Lucie-Smith.</i> Meno kryptys nuo 1945-ųjų. Vilnius, 1996. Meno pažinimas. Mokytojas – mokinys. I–II dalys. Vilnius, 2002. Internetas.
Integraciniai ryšiai	Muzika, teatras, šokis.
Galimos temos pokalbiams, klausimai mokiniams	Kaip manote, ką matytų instaliacijų autoriai norėjo (ar bandė) pasakyti žiūrovui? Kokios formos, spalvos ar faktūros buvo panaudotos instaliacijų pavyzdžiuose? Apibūdinkite jų kompoziciją. Kas joje svarbiausia? Kokias medžiagas ir daiktus panaudojo dailininkai? Kaip kitaip buvo galima perteikti pasirinktą idėją?
Mokinių veikla	Mokiniai bando rasti idėjų savo sumanytai temai perteikti. Jie nupiešia 2–3 eskizus pieštukais ar flomasteriais. Išsirenka vieną eskizą ir pabando jį paversti erdvine forma (sukurti nedidelį maketą iš kartono, popieriaus ar pakuočių).
Veiklos aptarimas, į(si)vertinimas	Užbaigę darbą mokiniai eksponuoja savo kūrinius klasėje, aptaria juos grupėje ir išsako savo pastebėjimus. Vertindami savo ar draugų darbą pasako savo nuomonę apie maketų meninę išraišką (apibūdina pagrindinius kompozicijos bruožus, spalvų derinius ir kt.) ir kuri erdvinė forma labiausiai atitinka pasirinktą temą. Bando įsivaizduoti ir papasakoti, kaip natūralaus dydžio instaliacija turėtų atrodyti pasirinktoje erdvėje. Kokios medžiagos ir darbo reikmenys praverstų kuriant pasirinktą eskizą.
Pastabos	Prieš eskizų kūrimą mokiniai turėjo susirasti (padedami mokytojo) instaliacijų pavyzdžių ir pasirinkti temą savo kūriniui.

IKT TAIKYMAS

Kompiuteris dailės užsiėmimuose turėtų tapti dar vienu kūrybos įrankiu. Pasitelkus grafikos programas galima retušuoti skaitmenines ar nuskenuotas nuotraukas, iš kelių paveikslėlių sukurti koliažą ar fotokoliažą arba tiesiog piešti.

Susikomplektavus mėgėjišką kompiuterinę laboratoriją (kompiuteris, skeneris, spausdintuvas, skaitmeninė vaizdo kamera, fotoaparatas, kompiuterinės grafikos programos) galima kurti. Skaitmeninės technologijos leidžia imituoti ar išbandyti įvairias tapybos ir grafikos technikas, nenaudojant tradicinių priemonių. Įgyvendinant projektinius darbus reiktų pasirinkti, kurias kompiuterių programas mokiniai gali taikyti savo praktinėje veikloje. Galimos (pagal tam tikrą užduotį):

Demonstravimo programos. Jos skirtos mokinių pristatymams rengti (pavyzdžiui, *MS PowerPoint*). Programa *Windows Media Player* galima pateikti filmuotą medžiagą galutinio pristatymo metu (pavyzdžiui, instaliacijos kūrimo procesą).

Vaizdo apdorojimo programos. Jos skirtos darbui su vaizdu (pavyzdžiui, *Adobe PhotoShop*, *Corel Draw* tinka fotografijos projektiniam darbui). Tai programos, padedančios sukurti vaizdą tuščiame lape arba tiesiog ant fotografijos ar kito skenuoto vaizdo, koreguoti fotografijas, kurti atvirukus, kvietimus ir kt. Jas galima taikyti visiems Integruotos meninio ugdymo bendrosios programos projektiniams darbams (pavyzdžiui, rengiant parodų, meno švenčių, akcijų pristatymus ir kt.).

Elektroninės enciklopedijos, informavimo programos. Tai *The Encyclopedia of Great Artists*, *ARS I Dailės žanrai ir rūšys*; *ARS II Epochos ir stiliai*, *Architektūros šedevrai* ir kitos. Jas galima panaudoti ieškant kūrybinių idėjų ir jas iškeliant, apibūdinant; aptariant meno pasaulio reiškinius ir raidą. Šios programos gali padėti turinčiam menką mokymosi motyvaciją mokiniui patraukliau pažvelgti į meno istoriją.

Žodynai, žinynai. Juose galima rasti reikalingos informacijos ir pritaikyti ją kūrybiniam ar teoriniam darbui pristatyti (pavyzdžiui, *Art 20 Artlex*).

Pasirenkant vieną ar kitą programą reikia numatyti, ar mokinys sugebės ja pasinaudoti, nes tam reikalingos ne tik atitinkamo lygio anglų kalbos žinios, bet ir tam tikri darbo kompiuteriu įgūdžiai. Todėl planuojant kūrybinės idėjos įgyvendinimo etapus, reiktų atsižvelgti, ar mokiniai (ar nors vienas ar keletas mokinių grupėje), besiruošiantys vizualinės informacijos pristatymui, turi reikiamus IT valdymo įgūdžius.

MUZIKA

MUZIKA IR IKT

Muzikos ir IKT projektiniai darbai skiriami mokiniams, norintiems savo kūrybinius su-manymus įgyvendinti kompiuteriu. Ši veikla ypač rekomenduojama vaikinams, nes jie dažniausiai renkasi darbą su IKT ir būtent šioje srityje geriausiai save išreiškia. Mokiniai susipažins su įvairiomis kompiuterinėmis muzikos programomis, jų panaudojimo galimybėmis komponuojant muziką, su įvairių XX a. kompozitorių kūryba, kurioje naudojamas konkretus, sintetinis ir muzi-kinis garsas, aptars aktualiausias muzikos komponavimo (arba rekonponavimo) tendencijas, pa-vyzdžiui, koliažo, citavimo, stilizavimo ir pan., diskutuos apie kūrybos procesą, kurs, apmąstys savo kūrybinį tobulėjimą ir pristatys savo kūrybą įvairiuose mokyklos kontekstuose. Besigilinda-mi į skirtingus muzikinės kūrybos aspektus kartu susipažins su kitomis meno rūšimis – daile, šokiu, istorija, literatūra, teatru. Atliekant kai kurią šiuolaikinę muziką – konkrečiąją, elektroninę ir kompiuterinę – nebelieka atlikėjo funkcijos, o „Muzikos ir IKT“ kūrybinis produktas yra bū-tent tokio pobūdžio muzika, taigi, mokiniams savo kūrybos nereikės „gyvai“ atlikti. Tai apsaugos mokinius nuo baimės patirti gėdos jausmą atlikimo nesėkmės atveju ir kitokių galimų neigiamų emocijų. Todėl ši veikla idealiai tinka kūrybingiems, bet nedrąsiems, intravertiškiems, bijantiems scenos mokiniams.

„TAI, KĄ IŠGIRDAU GATVĖJE, MANE ĮKVĖPĖ SUKURTI...“

Įvadinė informacija. Tai istorija, papasakota eksperimentinės, minimalistinės muzikos kū-rėjo Gavino Brajarso (Gavin Bryars) iš Didžiosios Britanijos. Autorius aprašo, kaip buvo sukurtas vienas žymiausių ir įtaigiausių jo kūrinių – „Jesu’s blood never failed me yet“ (Jėzus dar niekada manęs neapvylė). Šis pasakojimas skamba maždaug taip (pagal www.gavinbryars.com):

„1971 m. gyvendamas Londone rengiau muziką filmui apie vieno skurdaus Londono rajo-no benamius. Bepilnuojant kai kurie žmonės uždainavo apgirtusiais balsais – kas operos nuotrupą, kas sentimentalią baladę. O iš vieno vyro, kuris net nebuvo išgėręs, lūpų sklido religinė giesmė „Jėzus dar niekada manęs neapvylė“. Šis jo atlikimas nebuvo įtrauktas į filmo garso takelį. Bet aš jį kartu su kitais įsirašiau į juostą. Kai paklausiau šios dainos namie, suvokiau, kad galiu jai pritaikyti paprastą akompanimentą pianinu, nes dainuojantis benamis tiksliai intonavo. Taip pat pastebėjau, kad pirmoji dainos dalis iš trylikos taktų suformuoja išpūdingą motyvą su nenusipėjama pasikar-

tojimais. Nusinešiau šį įrašą į studiją, norėdamas padaryti ištisinę juostą ir tikėdamasis šiam įrašui prikurti orkestrinį akompanimentą. Palikau juostą įrašinėti, o pats nuėjau išgerti kavos. Grįžęs į studiją, pamačiau neįprastą šiai patalpai vaizdą. Visi darbuotojai nuščiuvę klausėsi seno žmogaus dainavimo, sklindančio iš mano perrašinėjamos juostos. Supratau šios muzikos emocinę jėgą ir ją ketinau sustiprinti laipsniškai pridėdamas orkestro akompanimentą. Tačiau tai niekaip neužgoš seno valkatos kilnumo ir paprasto tikėjimo. Nors jis mirė, taip ir neišgirdęs mano kompozicijos, kūrinys yra tarsi jo dvasios ir optimizmo liudijimas“. Šis emocingas pasakojimas atskleidžia ne tik autoriaus savijautą kuriant šią muziką, bet ir nusako minimalistinį jo kūrybos metodą.

Muzikos klausymas. Kadangi kūrinys trunka 70 min. ir nuolat kartojamas tas pats motyvas, mokytojo nuožiūra parenkamos ištraukos, atspindinčios svarbiausius kūrybinius sprendimus. Taip pat mokytojas gali pateikti daugiau konkrečiosios, aleatorinės ar minimalistinės muzikos pavyzdžių, galinčių inspiruoti kūrybinei veiklai.

Klausimai aptarimui. Mokytojas dalijasi savo išpūdžiais su mokiniais, kokia šios paprastos muzikos paslaptis, kokiomis išraiškos priemonėmis kompozitorius sustiprina emocinį dainos poveikį, ar yra mūsų gyvenime atsitikę tokių paprastų dalykų, kurie įkvėptų mus sukurti kažką panašaus?

Savosios idėjos ieškojimas ir įgyvendinimo etapai. Tai gali būti kasdienės situacijos aplinkos garsų panaudojimas muzikiniame kontekste. Įkvėpimo šaltiniai – mus supanti aplinka – pavyzdžiui, stovint eilėje parduotuvėje girdimas kasos aparatų pypsėjimas, įkyrus reklaminis tekstas, mobiliųjų telefonų skambučiai, šalia stoviniuojančių žmonių pokalbio nuotrupos. Toks šurmulys gali sukelti tam tikrą asociacijų, kurias galima išreikšti tam tikra muzika ir pavadinti, tarkim, „Parduotuvių simfonija“.

Pažintis su konkrečia kompiuterių programa ir jos panaudojimas idėjai įgyvendinti. Įvairios garsinės medžiagos įrašymui reikalinga muzikos atkūrimo įranga (garso grotuvas). Įrašytus konkrečius garsus galima perdirbti naudojant *Compose World 2*, *Rhythm Maker*, *Magix Music Maker*, *Frooty loops* atsižvelgiant į sugalvotos kompozicijos idėjas.

„SKIAUTINYS MANO MIESTUI“

Projektinis darbas, atliekamas remiantis O. Narbutaitės to paties pavadinimo oratorijos sukūrimo metodu. Ši tema gali sujungti keletą projektinių veiklų – vizualinių menų, mažosios tekstilės, fotografijos, muzikinių diskusijų pamokas.

Pirmiausia pagal galimybes mokykla galėtų suorganizuoti mokiniams ekskursiją į Vilnių, aplankant žymias sostinės vietas – Gedimino pilį, įvairių architektūros stilių bažnyčias (Šv. Onos, Bernardinų, Arkikatedrą ir kt.), Valdovų rūmus. Rekomenduojama apsilankyti Teatro ir kino muziejuje – ten demonstruojamas filmas apie Vilniaus istoriją, galima pamatyti daug eksponatų, liudijančių apie kultūrinį Vilniaus gyvenimą XX a. pradžioje, taip pat muzikos įrašymo ir atkūrimo prietaisų kolekciją. Per ekskursijas tinka integruotai pateikti istorijos, geografijos, dailės, mu-

zikos žinias. Kiekvienas mokinys ar grupelė važiuotų su konkrečia užduotimi, pavyzdžiui, kuriantys fotografijos projektą mokiniai fiksuotų įdomias miesto erdves, dailelę lankantys mokiniai – stebėtų ir aptartų architektūros stilių ypatumus. Prieš ekskursiją turėtų įvykti pamoka, skirta O. Narbutaitės oratorijai „Skiautinys mano miestui“.

Įvadinė informacija. O. Narbutaitė – viena originaliausių Lietuvos kompozitorių, gana anksti sukūrusi savo stilių – aiškų, griežtą, taupų. Jos kūrybai būdingi saviti poetiniai vaizdai – praėjusio laiko, primirštos miesto kultūros motyvai, klasikinės ir romantinės muzikos atgarsiai. Anot autorės, „Skiautinys mano miestui“ sudurstyta iš Vilniaus sienų nuoplaisų, kurias sudėliojus išryškėjo įprastomis simbolinėmis figūromis pažymėtas žemėlapis: barokas su Sarbievijumi, romantizmas su Mickevičiumi, Šiaurės Jeruzalė... Ir mūsų amžiaus egzilio geliamai skaidrus balsas, miestą paverčiantis Miestu, suprantamu ir atpažįstamu daugeliui“. Kompozitorė šiame kūrinyje rudenį sieja su romantizmu, pavasarį su renesansu ir baroku, vasarą – su išnykusio žydiškojo Vilniaus tema. Naudojami skirtingų epochų poetų tekstai ir įvairios kalbos, ilgus šimtmečius skambėjusios Vilniuje. Muzikoje naudojamas montažo principas: skamba įvairios giesmės, šokių nuotrupos, maldos, eisenų garsai, netgi akmenų byrėjimas... Kompozitorė perteikia amžinai prarasto Miesto, kokio jau niekad nebepamatysime, dvasią.

Klausimai aptarimui. Iš kokių muzikinių „skiautelių“ sumontuotas šis kūrinys? Ar mes taip pat ilgamės savo miesto (miestelio) praeities? Kokios mūsų vietovės ypatybės sukelia panašius jausmus? Kokia muzika juos galima išreikšti?

Savosios idėjos ieškojimas ir įgyvendinimo etapai. Kelionė į savąjį miestą ir jo objektų stebėjimas ir fiksavimas. Jei kartu dalyvautų fotografijos ir mažosios tekstilės projektinį darbą atliekantys mokiniai, ši išvyka gali būti vainikuojama fotografijų ir tekstilės darbų paroda „Mano miesto spalvos ir faktūros“, skambant atitinkamai muzikinei kompozicijai. Kiekviename miestelyje yra bažnyčia. Kokio ji stiliaus? Kokia muzika iliustruoja šį laikotarpį? Gal kuriame nors skverelyje stovi paminklas, žymintis tam tikrus istorinius įvykius? Kokia muzika tiktų jiems papasakoti? Gal turite savo mieste folkloro kolektyvą, kuris garsina jūsų miesto vardą kokia nors liaudies daina? Gal šiaip yra daina, ypač dažnai skambanti jūsų aplinkoje? O gal kas nors *graffiti* technika išpaisė jūsų namo sieną ar tvorą? Kaip manote, kodėl? Šį reiškinį taip pat galite apibūdinti tam tikro stiliaus muzika – hip-hopu ar pankroku... Štai ir turėsite daugybę muzikinių skiautelių, iš kurių galite sumontuoti muzikinę drobę, apibūdinančią jūsų miestą. Ar ji bus marga ir nuotaikinga, ar nuobodų – priklausys tik nuo jūsų pačių, nuo jūsų požiūrio į savąjį miestą. Gal nuo jūsų skiautinio padvelks šiluma, o gal ironija?

Pažintis su konkrečia kompiuterių programa ir jos panaudojimas idėjai įgyvendinti. Šiai veiklai įgyvendinti bus reikalinga muzikos atkūrimo įranga (garso grotuvas) įrašyti įvairią muzikinę medžiagą. Nebūtinai visa muzika turi būti autentiška. Galima parinkti ir savo mėgstamos, ir klausomos muzikos. Tarkim, jei miestelio bažnyčia klasicistinio stiliaus, tuomet jai apibūdinti surasime klasikinės muzikos kūrinių ištrauką. Visi kūriniai perkeliama į kompiuterį, į muzikos montavimo ir redagavimo programą, pavyzdžiui, *Magix Music Maker*. Šia programa galima kartu montuoti ir garsinę, ir vaizdinę medžiagą. Nufilmavus ekskursijoje aplankytas vietas, galima sukurti muzikinį filmą.

1. Projektinių muzikos ir IKT darbų paskirtis

Dalyvaudami šioje veikloje, mokiniai išreiškia save, panaudodami savo sukurtus ar originalius kompozitorių bei liaudies kūrybos pavyzdžius, informacinėmis komunikacinėmis technologijomis komponuodami savo ar šiuolaikiškai interpretuodami kitų autorių sukurtus kūrinius, geba vertinti muziką kūrėjo požiūriu. Projekto veikla suteikia mokiniui galimybę lengviau įsitraukti į mokyklos bendruomenės veiklą ir pajusti savo indėlį, demonstruoti kūrybą teminių vakarų, švenčių, diskotekų metu ir draugams.

2. Didaktinės nuorodos

Dalyvaujant šioje projektinėje veikloje akcentuojamas mokinio pastabumas įvairiai garinei aplinkai ir pastangos atrasti joje idėjų savo kūrybai, veiksmingas IKT programų panaudojimas. Mokytojas turėtų skatinti tolerantišką mokinių požiūrį į kuriančius draugus, atsižvelgdamas į tai, kad ne visada sutampa objektyvūs kūrinio meninės vertės kriterijai ir asmeniniai interesai bei meninis skonis, paaukliai dažnai tapatina save su kuria nors muzikos rūšimi.

3. Mokinių veikla ir pasiekimai

Veikla	Pasiekimai
Mokiniai praktiškai išmoksta muzikinę teoriją ir terminologiją: klausydami muzikinių pavyzdžių, aptardami ir analizuodami juos, susipažįsta su esamomis šiuolaikinėmis interpretavimo kryptimis (folkroku, folkdžiazu, world music ir pan.), komponavimo technikomis (minimalizmu, aleatorika, sonorika), taip pat su galimomis taikyti programomis, aptaria darbo su jomis principus, renka informaciją iš interneto ir kitų šaltinių, su draugais dalijasi gauta informacija ir praktine patirtimi.	2.1. Palyginti kelis skirtingų laikotarpių ir stilistikos kūrinius ir apibūdinti jų raiškos priemonių panaudojimo panašumus bei skirtumus. (<i>IS M. 6.1., p. 535</i>) 2.3. Pasinaudoti meno kūriniais kaip įkvėpimo šaltiniu savo kūrybai. (<i>IS M. 3.1., p. 534; 5.1., p. 535</i>)
Remdamiesi pavyzdžiais mokiniai kartu su mokytoju generuoja kūrybines idėjas ir pasirenka tinkamas; numato būdus ir priemones joms įgyvendinti. Numato savo pasiekimus kūrybinėje veikloje, jos etapuose.	1.1. Aktualiuose socialiniuose įvykiuose, asmeninėje patirtyje ir išgyvenimuose, meno kūrinuose rasti idėjų savo kūrybai. (<i>IS M. 5.1., p. 535</i>) 1.2. Numatyti galimas idėjos įgyvendinimo ir interpretavimo priemonės, raiškos būdus, procesus, atlikimo technikas ir medžiagas, užfiksuoti kūrinio metmenis. (<i>IS M. 5.1, p. 535; 3.2., p. 534</i>)
Mokiniai dirba kūrybinį darbą pagal pasirinktą tematiką: <ul style="list-style-type: none"> • aptaria ir išmoksta naudoti tinkamas kompiuterių programas idėjai įgyvendinti; • su grupe ar pavieniui, mokytojo konsultuojami, technologinėmis priemonėmis įgyvendina idėją. 	1.3. Įgyvendinti kūrybinius sumanymus naudojant įvairias (tradicines ir netradicines) meninės išraiškos priemones, raiškos būdus, atlikimo technikas ir medžiagas. (<i>IS M. 3.3., p. 534; 4.1., p. 535</i>) 1.4. Stebėti, koreguoti ir tobulinti pirminį sumanymą. (<i>IS M. 7.1., p. 535</i>) 2.2. Išsakyti savo įspūdžius ir nuomonę, vertinti kūrinius remiantis sutartais kriterijais. Parašyti pasirinkto kūrinio atsiliepimą/analizę. (<i>IS M. 4.1., p. 535, 6.1, p. 535; 7.1, p. 535</i>)

<p>Apmąsto ir įvertina savo kūrybinį tobulėjimo procesą, aptaria savo ir bendraklasių atliktus darbus, jų įdomumą, reikšmingumą ir originalumą, meninius sprendimus.</p> <p>Kartu su mokytoju bando išsiaiškinti trūkumų priežastis ir bando surasti jų sprendimus, padėsiančius tikslingai nustatyti kitos veiklos gaires.</p>	<p>3.1. Apmąstyti, įvertinti ir išsakyti pastebėjimus apie savo asmeninį tobulėjimą dėl meninės veiklos poveikio. (<i>IS M. 7.1. , p. 535</i>)</p> <p>2.2. Išsakyti savo įspūdžius ir nuomonę, vertinti kūrinis remiantis sutartais kriterijais. Parašyti pasirinkto kūrinio atsiliepimą/analizę. (<i>IS M. 6.1., p. 535; 3.2., p. 554</i>).</p> <p>3.2. Numatyti ir apibūdinti saviraidos siekius; pasinaudojant grįžtamoju ryšiu išskelti tikslą numatytam laikotarpiui. (<i>IS M. 8.1. , p. 536</i>)</p>
<p>Mokiniai ar jų grupelės skatinami pristatyti savo darbo rezultatai ar jo dalį atitinkamame kontekste.</p>	<p>1.5. Pasirinkti ir atlikti atitinkantį polinkius ir galimybes vaidmenį meniniame projekte. Pristatyti savo kūrybos rezultatus. (<i>IS M. 8.1., p. 536</i>)</p>

4. Mokomosios priemonės, rekomenduojama techninė bazė

Mokytojui reikalingos šios priemonės: kompiuteris su muzikinėmis programomis ir internetu, muzikos kūriniai ir jų stilizacijos, rekompozicijos, atliktos kompiuteriu, koncertų, muzikinių filmų įrašai. Pagalbinės priemonės – reikalingas aktualijas atspindintys laikraščiai, žurnalų straipsniai, grožinės literatūros kūrinių ištraukos, įvairių stilių architektūros nuotraukos, muzikologinė vaizdinė medžiaga ir kt. Klasėje kompiuterių turėtų būti tiek, kiek pamokoje dalyvauja mokinių. Minimalus reikalavimas – vienas kompiuteris dviem mokiniams. Kompiuteriuose turėtų būti įdiegtos programos, atitinkančios mokytojų pasirengimo lygį. Taip pat turėtų būti garso ir vaizdo aparatūra, ekranas, projektorius, garso atkūrimo prietaisai. Mokiniai darbo pradžioje turėtų susipažinti su kompiuterine įranga. Nebūtinai kiekvienas mokinys turi išmokti dirbti visomis turimomis programomis – jis turėtų gauti galimybę pasirinkti. Planuojant pusmečio darbą ir aptariant būsimas temas bendrai su mokiniais, galima glaustai aptarti, kuri programa mokinius labiausiai domina.

TAIKOMŲ METODŲ PAVYZDŽIAI

Projekto veikloje taikomi aktyvaus mokymosi metodai. Mokiniai stebi, analizuoja muzikinės kūrybos pavyzdžius, juos aptaria, diskutuoja tarpusavyje ir su mokytoju, kartu mokymosi ir teorijos. Kilusias idėjas išsako, improvizuoja ir užfiksuoja. Mokytojo pateikta informacija apie galimus kompozicijos idėjos įgyvendinimo būdus turi padėti mokiniams tikslingai pasirinkti efektyviausią jos raiškos formą. Rekomenduojama atsižvelgiant į mokinių *mokymosi stilius* visuose proceso etapuose derinti įvairius metodus, kurių eiliškumas gali būti toks:

a) Pamoka. Mokytojas paskelbia būsimo darbo temą savo nuožiūra arba prieš tai aptaria su mokiniais; planuoja darbo eigą ir trukmę, bendrai aptaria darbo struktūrą ir metodus. Šiame

etape labai svarbu, kaip bus pateikta užduotis, nes būtent problemos pateikimo „kampas“ intriguoja mokinius ir skatina įsitraukti į veiklą. Todėl planuojant pamoką, reikia į tai atsižvelgti.

b) Demonstravimas. Išsiaiškinama, jog galimi temos sprendimo būdai paaiškės peržiūrėjus vaizdo medžiagą ar išklausius muzikos kūrinį ir aptarus gautos informacijos (muzikos kūrinio ar filmo ištraukos) kūrybinį kontekstą ir meninės idėjos įgyvendinimo būdus. Prieš demonstravimą pateikiama įvadinė informacija ir tam tikros klausymo ar žiūrėjimo nuostatos.

c) Diskusija, „minčių lietus“: perklausius ar peržiūrėjus kūrinį aptariami meninės informacijos sukelti išgyvenimai. Idealu, jei mokytojas pirmas išsako savo poziciją, taip paskatindamas mokinius drąsiai reikšti savo mintis ir išklausyti kitų nuomonę. Plačiau aptarti išraiškos priemonės reikia skatinti pačius mokinius.

d) Diskusija, aiškinimas. Remiantis ką tik analizuotu meninės kūrybos pavyzdžiu, ieškoma panašių idėjų, aktualių amžiaus tarpsniui, ar kitų aktualijų ir kokiomis priemonėmis jos galėtų būti įgyvendinamos. Tuomet mokytojas pasiūlo galimą sprendimą naudojant konkrečią kompiuterių programą.

e) Aiškinimas, bendradarbiavimas. Kai nusprendžiama, jog idėjai įgyvendinti prireiks tam tikros kompiuterių programos, dalis užsiėmimų skiriama tai programai įvaldyti jau turint konkrečią meninę užduotį. *Informacijos rinkimas.* Nesimokantys dirbti konkrečia programa mokiniai tuo metu renka informaciją ar atlieka kitus su užduotimi susijusius darbus (įrašinėja aplinkos garsus ar pan.).

f) Individualus darbas, grupinė meninė raiška. Remiantis žiniomis apie kiekvieno mokinio sugebėjimą dirbti savarankiškai, užduotys gali būti atliekamos po vieną, grupelėmis ar visiems kartu. Svarbu nesiekti tik vienos tiesos. Kadangi tos pačios užduoties rezultatai gali būti labai prieštaringi, vertinimas priklausytų nuo proceso intensyvumo, gebėjimo generuoti idėjas, nors ir pačias beprotiškiausias, ir siūlyti jų sprendimo būdus. Skatintina mokinių veikla – nuolatinis savo kūrybinio proceso įvertinimas, refleksija.

Pagal temą gali būti naudojami ir kiti darbo būdai – išvyka į koncertą, parodą, kino teatrą ar spektaklį, susitikimai su menininkais, eksperimentai ir t. t.

MOKOMOJI VERTINIMO UŽDUOTIS

Derinant kalbinę ir muzikinę raišką kompiuterinėmis muzikos komponavimo programomis sukurti hip-hopo stiliaus kompoziciją, kurios tema – meilės jausmas jaunuolio akimis. Pateikta užduotimi siekiama įvertinti 10 klasės mokinių meninės raiškos srities gebėjimus.

Tikrinami esminiai gebėjimai ir pasiekimai.

Sritis	Gebėjimai
Meninė raiška	<p>1.1. Aktualiuose socialiniuose įvykiuose, asmeninėje patirtyje ir išgyvenimuose, meno kūrinuose rasti idėjų savo kūrybai.</p> <p>1.2. Numatyti galimas idėjos įgyvendinimo ir interpretavimo priemonės, raiškos būdus, procesus, atlikimo technikas ir medžiagas, užfiksuoti kūrinio metmenis.</p> <p>1.3. Įgyvendinti kūrybinius sumanymus naudojant įvairias (tradicines ir netradicines) meninės išraiškos priemones, raiškos būdus, atlikimo technikas ir medžiagas.</p> <p>2.3. Pasinaudoti meno kūriniais kaip įkvėpimo šaltiniu savo kūrybai.</p>

Užduoties tikslas – patikrinti mokinių gebėjimą įgyvendinti muzikinę idėją pasitelkus tinkamas kompiuterines muzikos komponavimo programas. Kartu gali būti patikrinamas gebėjimas sukurti eiliuotą tekstą (integravimas su mokinių gimtosios kalbos žiniomis). Užduotis skiriama mokiniams, gerai susipažinusiems su muzikos kūrimo programomis pateikiant populiarios muzikos pavyzdžius. Užduoties kontekstas – ruošimasis klasės pasirodymui šv. Valentino dienos koncerte. Šis darbas gali būti skiriamas dešimtokams antrojo pusmečio pradžioje.

Veiklos didaktika. Panašaus pobūdžio užduočių mokiniai turi būti atlikę per ankstesnius užsiėmimus. Prieš atliekant užduotį, susitariama laikytis tam tikrų kūrimo taisyklių:

- ◆ Sugalvoti patrauklų kompozicijos pavadinimą, atitinkantį idėją.
- ◆ Suformuluoti pagrindinę literatūrinio teksto mintį – muzikinės kompozicijos varomąją jėgą.
- ◆ Dedikuoti savo kompoziciją konkrečiam asmeniui ar bendraamžių grupei.
- ◆ Apgalvoti, kokios muzikinės raiškos priemonės bus įtaigiausios temai atskleisti.
- ◆ Pasirinkti muzikos leitmotyvą – kurią nors klasikinę meilės temą, atitinkančią numatytą nuotaiką, stilišką (pavyzdžiui, „Romeo ir Džiuljeta“, „Karmen“, „Meilės istorija“, liaudiška vestuvių daina ir pan.) arba ją sukurti. Leitmotyvo „įkomponavimas“ į tam tikras muzikinio kūrinio vietas bei plėtojimas atspindės, kaip mokinys suvokia kūrinio formą.

Veiklos etapai

I pamoka. Organizuojama diskusija „Meilė jaunuolio akimis“, kurią, pageidautina, kad vestų etikos mokytojas, mokinys, dalyvavęs muzikinių diskusijų pamokoje, ar pats muzikos mokytojas. Klausomasi skirtingų epochų muzikos meilės tema, pateikiant skirtingas šio jausmo patirties istorijas (tragiška meilė – „Romeo ir Džiuljeta“, didinga meilė – „...“, be atsako – „...“, laiminga – „...“ ir t. t. Ar apie tokią meilę apskritai kuriama muzika, gal ji tada tampa banali?). Taikant muzikinių diskusijų pamokos metodinėse rekomendacijose siūlomus metodus (autorė L. Navickienė), apibrėžiama asmeninė mokinių patirtis, kurią galima išreikšti kūryba. Pamokos pa-

baigoje pasitelkiamas „minčių lietus“ mokinių idėjoms fiksuoti. Mokiniam skiriama savaitė laiko subrandinti pagrindinę mintį ir pasirinkti išraiškos priemones.

II pamoka. Po savaitės pamokoje aptariamos pasirinktos temos sprendimo gairės. Pasiklausa turimų pavyzdžių, tada apsisprendžiama, ar muzikinė kompozicija bus su literatūriniu tekstu, ar ne. Jei mokinys nori ją sukurti, bet mano nesugebėsiąs, jis gali šį darbą atlikti kartu su draugu arba pritaikyti jau esamą tekstą. Susitariama, kaip bus pristatomi kūrybiniai darbai, ar bus vertinamas tik kūrybinis darbas, ar ir pristatymas (t. y. įrašytas muzikinis takelis ir „gyvai“ atliekamas deklamuojamasis tekstas). Užduotį mokiniai atlieka per kitas dvi pamokas. Teksto kūrimas gali būti namų užduotis.

Užduoties vertinimo principai. Vertinimo kriterijus iš dalies apibrėžia nusistatytos kūrybos taisyklės. Lemiantys veiksniai atitinka iškeltus mokymo ir mokymosi uždavinius. Šios konkrečios užduoties atveju daugiausia dėmesio buvo skirta lavinti gebėjimą kompiuteriu komponuoti muziką pagal tam tikras taisykles, todėl tikslingas kompiuterių programų naudojimas ir savarankiškas darbas turi lemiamą įtaką galutiniam įvertinimui. Papildomai vertinami bendri muzikiniai dalykai – formos ir turinio atitikimas, panaudoto leitmotyvo tikslingumas, išraiškos priemonių pasirinkimo tikslingumas, ritmo dramaturgija, deklamuojamojo teksto ir muzikos ritmiškos sutapimas, kūrinio įtaigumas.

IKT TAIKYMAS

Šiame projekte mokiniai daug dirba kompiuteriu, naudodami mokomąsias ir muzikos kūrimo bei komponavimo programas. Mokomosios programos atlieka pažintinę integruojamąją funkciją, o muzikos kūrimo ir komponavimo – kūrybinę. Pristatydami kūrybą mokytojas ir mokiniai taiko bendrąsias kompiuterinio raštingumo žinias. Mokomųjų ir specialiųjų muzikinių kompiuterių programų naudojimas padeda įgyvendinti kompozicines idėjas. Daugialypės terpės priemonėmis demonstruojami muzikiniai filmai, koncertų įrašai, skirtingų meno rūšių ar epochų pavyzdžiai, filmų siužetinių linijų ištraukos ir pan. Jų pavyzdžiai įkvepia mokinius kurti ir įgyvendinti panašias idėjas.

MUZIKINIŲ DISKUSIJŲ PAMOKA

Muzikinių diskusijų pamoka – tai galimybė besidomintiems menu ir jaučiantiems polinkį į muziką mokiniams aktyviai dalytis meno sukeltais potyriais. Šia veikla siekiama suteikti galimybę besiklausantiems muzikos mokiniams suvokti jiems rūpimus klausimus, spręsti aktualias problemas. Muzikinių diskusijų pamoka gali padėti į nusikalstamą veiklą linkusiems mokiniams ar ugdytiniams, išgyvenantiems neigiamus jausmus, patiems suvokti savo jausmus, perprasti visuomenėje puoselėjamas vertybes, dorinius idealus ir jais vadovautis. Mokytojas, būdamas šios meninės-diskusinės veiklos pagalbininku, turi galimybę netiesiogiai padėti mokiniams suvokti savo problemas, išreikšti nedeklaratyvų, užslėptą auklėjimą.

PROJEKTINIS DARBAS „AR LENGVA TEISINGAI PASIRINKTI SAVO GYVENIMO KELIĄ?“

1. Projektinio darbo paskirtis

Sudaryti galimybę mokiniams diskutuoti aktualių gyvenimo kelio bei būties tikslo pasirinkimo klausimu, nagrinėti ir spręsti su šia tema susijusias įvairiems amžiaus tarpsniams būdingas situacijas, drauge susipažįstant su įvairių meninių epochų būdingais bruožais, žymiaisiais kūrėjais, muzikos, dailės, šokio, teatro bei grožinės literatūros kūriniais.

2. Didaktinės nuorodos

Sudaromos sąlygos tinkamai mokinio disputo kultūrai bei kalbiniams įgūdžiams formotis, taip pat siekiama, kad mokinys mokytūsi gerbti savo ir kito poziciją, asmeninį apsisprendimą ir pasirinkimą, demokratinius visuomenės gyvenimo principus; sudaroma galimybė mokiniams praktiškai pritaikyti turimas žinias ir įgūdžius natūraliai derinant formuojamą komunikacinę patirtį su meno istorijos žiniomis bei įvertinti bendravimo ir bendradarbiavimo reikšmę siekiant pasirinktų tikslų; skatinama apmąstyti pasirenkamų pokalbių temos bei meno kūrinių tikslumą ir prasmę.

3. Mokinių veikla ir pasiekimai

Veikla	Pasiekimai
Mokiniai susipažįsta su muzikinių diskusijų pamo-koje organizuojamų pokalbių struktūra ir taikomais aktyvaus muzikos klausymosi metodais.	1.1. Aktualiuose socialiniuose įvykiuose, asmeni- nėje patirtyje ir išgyvenimuose, meno kūrinuose rasti idėjų savo kūrybai.
Mokiniai kartu su mokytoju aptaria galimas diskusijų temas ir pasirenka tinkamas.	
Mokiniai kartu su mokytoju mokosi numatyti rei- kiamas vaizdines meno priemones, būtinas pasi- rinktoms temoms iliustruoti.	1.2. Numatyti galimas idėjas įgyvendinimo ir inter- pretavimo priemones, raiškos būdus, procesus, atli- kimo technikas ir medžiagas, užfiksuoti kūrinio met- menis. 1.4. Stebėti, koreguoti ir tobulinti pirminį sumany- mą. 2.3. Pasinaudoti meno kūriniais kaip įkvėpimo šalti- niu savo kūrybai. (<i>IS M. 6.1., p. 535, 7.1., p. 535; D. 3.2., p. 525</i>)
Mokiniai dalyvauja pamokos veikloje, suvokia jiems pateikiamas įvairias meno rūšis.	1.3. Įgyvendinti kūrybinius sumanymus naudojant įvairias (tradicines ir netradicines) meninės išraiškos priemones, raiškos būdus, atlikimo technikas ir medžiagas. 2.2. Išsakyti savo įspūdžius ir nuomonę, vertinti kū- rinius remiantis sutartais kriterijais. Parašyti pasirinkto kūrinio atsiliepimą/analizę. (<i>IS M. 6.1., p. 535, D. 2.1., 4.1., 4.2., 5.1., p. 525–526, 5.5., p. 526</i>)

Mokiniai, atlikdami pateiktas užduotis, mokosi kūrybingai ieškoti galimų sprendimo būdų, idėjų ir pavieniui ar grupėmis draugams ir mokytojui pateikti savo atsakymo variantą.	2.2. Išsakyti savo įspūdžius ir nuomonę, vertinti kūrinį remiantis sutartais kriterijais. Parašyti pasirinkto kūrinio atsiliepimą/analizę. (IS M. 7.1., p. 7.1.) 3.1. Apmąstyti, įvertinti ir išsakyti pastebėjimus apie savo asmeninį tobulėjimą dėl meninės veiklos įtakos.
Mokiniai ar jų grupės skatinami pristatyti draugams savarankiškai pasirinktas diskusijų temas ir užduotis.	2.2. Išsakyti savo įspūdžius ir nuomonę, vertinti kūrinį remiantis sutartais kriterijais. Parašyti pasirinkto kūrinio atsiliepimą/analizę. (IS M.8.1., p. 536, 7.1., p. 535) 1.5. Pasirinkti ir atlikti atitinkantį polinkius ir galimybes vaidmenį meniniame projekte. Pristatyti savo kūrybos rezultatus.
Mokiniai mokosi vertinti ir aptarti savo vestas diskusijas, jų aktualumą, pateiktus meninės veiklos nuostatų sprendimus, jų kūrybinį meninį lygį. Kartu su mokytoju mokosi įvardyti savo diskusijų metu atskleistas silpnybes, ieško būdų, kaip išplėtoti savo kalbėsenos bei diskusinius gebėjimus.	3.1. Apmąstyti, įvertinti ir išsakyti pastebėjimus apie savo asmeninį tobulėjimą dėl meninės veiklos įtakos. 3.2. Numatyti ir apibūdinti saviraidos siekius; pasinaudojant grįžtamuju ryšiu iškelti tikslą numatytam laikotarpiui.

4. Mokomosios priemonės, rekomenduojama techninė bazė

Muzikinių diskusijų pamokai reikalinga patalpa, kurioje yra garso atkūrimo ir vaizdo demonstravimo įranga. Mokytojui bus reikalingos šios metodinės priemonės: muzikos kūriniai, dailės reprodukcijos, grožinės literatūros kūriniai, visuomenės, kultūrinių aktualijų leidiniai (laikraščiai, žurnalai), muzikologinio ar menotyrinio pobūdžio vaizdinė medžiaga (muzikos instrumentų notacijos, dailės technika, kompozicinių sprendimų pavyzdžiai, kūrėjų asmenybę bei gyvenimą iliustruojančios nuotraukos ar reprodukcijos).

TAIKOMŲ METODŲ PAVYZDŽIAI

Siekiant sustiprinti mokinių mokymosi motyvaciją svarbu parinkti tinkamus metodus. Projektinėje veikloje taikomi aktyvaus mokymosi asmeninės prasmės ir emocinio imitavimo metodai. Svarbu, kad mokiniai žinotų naudojamų metodų sąlygojamas *keturias šios pamokos dalis ir nurodytą joms keliamus reikalavimus*: 1) įvadinės informacijos pateikimas – *su konkrečiu įvykiu, užduotimi, epocha, menamo Herojaus gyvenimo faktais susijusios žinios*; 2) meninės veiklos nuostata – *klausimai pateikiami prieš klausantis muzikos ar nagrinėjant kitos meno rūšies kūrinį, į kuriuos atsakyti negalima nesuvokus kūrinio*; 3) muzikos klausymasis ar kitos meno rūšies suvokimas; 4) dorinis disputas – *su meninės veiklos nuostata susijusių klausimų aptarimas, nagrinėjimas*, kurio metu mokiniai dirba grupėmis, klauso, analizuoja muzikinės kūrybos pavyzdžius, juos aptaria, diskutuoja tarpusavyje ir su mokytoju, išsako savo įspūdžius. Pamokų turinį reikėtų sieti su aktualiomis mokinių gyvenimo temomis.

MOKOMOSIOS VERTINIMO UŽDUOTYS

Mokomoji vertinimo užduotis „Ar visada broliai ir seserys yra geriausi draugai“

Įvadinė informacija. Mokytojas trumpai apžvelgia Renesanso epochos savitumus, pagrindinius literatūros, architektūros, dailės bruožus ir kiek plačiau pristato vieno ryškiausių šios epochos dailininko Albrechto Diurerio gyvenimą. „Albrechtas gimė netoli Niurnbergo esančiame mažame Vokietijos kaimelyje, gausioje – 18 vaikų šeimoje. Nepaisant vargingos materialinės padėties, du vyresnieji Diurerių sūnūs – Albertas ir Albrechtas – labai norėjo mokytis ir nuolat apie tai svajojo. Tačiau abu suprato, kad dviejų vaikų mokslinimas vargingai šeimai – neįgyvendinamas uždavinys. Tad jie nusprendė mesti burtus. Kam kris moneta – tas važiuos studijuoti į Niurnbergo akademiją, o kam herbas – tas 4 metus uždirbinės besimokančiajam pinigų. Laimė nusišypsojo Albrechtui, o Albertui teko sunkiai plušėti pavojingose šachtose. Albrechtas puikiai mokėsi, jo darbai tapo sensacija ir buvo brangiai pardavinėjami, jis netruko išgarsėti. (Demonstruojami žymiausi dailininko darbai.) Baigęs mokslus jis grįžo namo ir surengė padėkos pietus brolio ir tėvų garbei. Žemai nusilenkęs savo broliui Albertui, Albrechtas pasiūlė dabar jam eiti mokytis.

Siūlomi klausimai. Kokia galėtų būti meninės veiklos nuostata ir ar būtų galima veikloje panaudoti įvairias meno rūšis? Kokias temas galima būtų nagrinėti disputo metu? Kokias kūrybinės užduotis diskusijų metu būtų galima pateikti?

Atsakius į minėtus klausimus, mokytojas gali pateikti savo užduoties sprendimo variantą. *Meninės veiklos nuostata.* „Šis skambėsiantis kūrinys perteiks dailininko brolio Alberto reakciją į pasiūlymą: gal jis labai apsidžiaugė, nes vis dar troško mokytis? Gal jis jau manė esąs nevertas siekti mokslo šviesos? O gal jums kils kitas atsakymo variantas?“

Muzikos klausymas. Mokytojas gali pasirinkti minorinį Renesanso ar kitos epochos tinkamą kūrinį.

Disputas. „Taip, ištis brolio atsakymas buvo kupinas skausmo ir liūdesio. Jis atsisakė važiuoti mokytis, nes jo pirštai buvo ne kartą sulaužyti, rankos nuo didelių svorių kilnojimo drebėjo. Jis nebūtų galėjęs nulaikyti teptuko ar ant drobės nubrėžti lygios linijos. Yra žinoma šimtai Albrechto Diurerio darbų, tačiau pats žymiausias – sužalotos brolio rankos, sudėtos delnais į viršų ir nukreiptos į Dangų. Sakoma, kad broliai ir seserys – tai Dievo paskirti patys artimiausi draugai. Kodėl kartais šie vieno lizdo paukščiai būna pritvinkę vienas kitam pykčio ir pavydo? Kaip šią draugystę padaryti neišardomai tvirtą? Kas tam turi didelės įtakos? Kas lemia žmogaus svajonių išsipildymą?“

Diagnostinė vertinimo užduotis

Ši užduotis skirta mokinio ar jų grupės organizuotai diskusijai vertinti. Procesas susideda iš trijų etapų:

Vertinama, kaip diskusijos dalyviai stebi draugų pačių sukurtos ar mokytojo pasiūlytos temos pateikimą, užduočių novatoriškumą, kūrybiškumą, pasirinktas meno rūšis, kalbos kultūrą, paties dispuo ir jo organizavimo sklandumą;

Įvertinama, kai mokiniai ir mokytojas užfiksuoja siekiamybes, t. y. pamokos pradžioje aptartų kriterijų įgyvendinimo kokybę ir priima reikiamus sprendimus;

Įsivertinama, kai pats diskusijų organizatorius ar jų grupė vertina savo darbą pagal aptartus kriterijus.

Pamokos pavyzdys. Chromotipai. Kodėl svarbu žmogui pažinti save? Kaip visada išlikti jaunam savo vidumi?*

Įvadinė informacija. „Mes kalbėjome apie muzikos ir dailės sąsajas, prisiminėme M. K. Čiurlionį, R. Vagnerį, A. Šionbergą, t. y. tuos kompozitorius, kurie gebėjo ne tik kurti muziką, bet ir piešti. XX amžiui apskritai būdinga menų integracija. Šią tendenciją gali pailustruoti, pavyzdžiui, grafinės muzikos atsiradimas, kai jos atstovų – V. Hellermanno, A. Logotheti, R. Morano – kūrinių partitūros primena vaizdingus grafikos darbus (demonstruojami minėtų dailininkų kūriniai). Tačiau meno rūšių integracija pasireiškė ne tik taip. Beveik kiekviena meno šaka stengėsi „išspinduliuoti“ kitai meno rūšiai būdingas savybes. Štai kodėl M. K. Čiurlionio, K. Šimonio, V. Ternerio, G. Klimto bei kitų dailininkų dailės reprodukcijos ėmė „skambėti“ (gali būti demonstruojami šių dailininkų kūriniai).

Muzika ir spalvos turi ir daugiau sąsajų: gamą sudaro 7 natos, o vaivorykštę – 7 spalvos; yra 3 pagrindiniai (pastovūs) gamos laipsniai (pirmas, trečias, penktas) ir 3 pagrindinės spalvos – raudona, geltona, mėlyna; pastovius gamos laipsnius yra lengviau dainuoti, jie pasižymi tvirtu, vyrišku charakteriu, ir grynos spalvos taip pat yra intensyvios bei ryškios.

Garsus šveicarų psichiatras Maksas Liušeris šios srities mokslą papildė nauja „chromotipo“ sąvoka (gr. „chroma“ – spalva). Mokslininkas susiejo žmogaus elgesį su gamta, jos ciklais. Nekintantys du veiksniai – diena ir naktis – lėmė mėlynos spalvos sąryšį su nakties ramybe, geltonos – su saulėta diena, raudona priminė ugnį, kraują, medžioklę, o žalia – saugų ir ramų gamtos prieglobstį. Taigi, jo manymu, genetiškai nulemtą raudoną, mėlyną, geltoną ar žalią chromotipą lėmė žmogaus gyvybinės veiklos pobūdis bei jo vyraujanti emocinė būseną. Remiantis pastebėtais dėsningumais, gimė idėja suskirstyti žmones į 4 chromotipus. Makso Liušerio nuomone:

- ◆ *mėlyni* žmonės trokšta ramybės, harmonijos, vienybės. Labiausiai bijo monotonijos ir vienatvės. Jie yra jausmingi, ižeidūs, jautrūs, švelnūs, taikūs, supratingi, nepakeičiantys skandalų, necenzūrinių žodžių, linkę į melancholiją (tarp mėlynujų didžiausias savižudybių procentas). Tokie žmonės mėgsta nešioti neryškių spalvų, neekstravagantiškus drabužius.
- ◆ *geltonieji* yra smalsūs, trokštantys naujovių, permainų, nerūpestingi, siekiantys nepriklausomybės, bijantys praradimų ir rūpesčių. Jų jausmai greita kinta, tad gali tapti įkyrūs ir neramūs.

- ◆ *raudonieji* siekia nugalėti, patirti sėkmę, daryti kitiems žmonėms įtaką. Jie greitai susierzina ir pavargsta, tačiau visada siekia naujų žinių, išpūdžių, pojūčių, nori įsigyti kelias profesijas, demonstruoja didelį troškimą ką nors veikti, organizuoti.
- ◆ *žalieji* yra pasitikintys savimi, siekia visuomenės pasitikėjimo, patogios padėties bei prestižo. Juos labiausiai baugina kliūtys ir apribojimai, prievarta. Tokius žmones vilioja ritualai ir titulai, jie pasižymi užsispyrimu, vidine energija, ištverme, stengiasi viską daryti pagal savo ar kitų sugalvotas taisykles. Jie apsukrūs, darbštūs, kruopštūs, mėgsta pamokslauti ir mokyti, iš aplinkinių reikalaujami žavėjimosi ir meilės.

Meninės veiklos nuostata. Pasiklausykite kūrinio ir nuspręskite, kokio žmogaus chromotipo charakteristiką netrukus perteiks šios muzikinės intonacijos? Koks tai – mėlynas, geltonas, raudonas ar žalias žmogus? Atkreipkite dėmesį į kūrinio tempą, dermę, atlikimo štrichus. Pagal juos nuspėkite, kokį amžiaus tarpsnį – vaikystę, jaunystę, brandą ar senatvę – išgyvena mūsų menamas herojus? Koks jo vidinis pasaulis?

*Muzikos klausymas*¹. A. Navickas. Preljudas styginių kvartetui „Rudenėjant...“

Dorinis disputas. „Ką mūsų nagrinėjamoje situacijoje galėtų simbolizuoti šio kūrinio styginių kvartetui programinis pavadinimas? Sakoma, jog senatvė ateina tada, kada numiršta draša gyventi. Kaip visą gyvenimą išsaugoti ir puoselėti tą drašą? Kokios būdo savybės tam reikalingos? Iš pateiktų paveikslų reprodukcijų išrinkite tas, kurios galėtų iliustruoti mūsų *mėlyną žmogų*. Yra tokių žmonių, kurie visais amžiaus tarpsniais traukia kitus tarsi magnetas. Nors ir pabalę kaip obelys jie būna apsupti vaikų ir anūkų, norinčių pasėdėti greta, pasidalyti savo džiaugsmiais ir rūpesčiais. Ar galima išmokyti būti tokiais žmonėmis? Gal tai likimo dovana? O gal dvasinio tobulėjimo aukštumų pasiekimo rezultatas? Kokius žinote aforizmus apie išmintį, teigiamą gyvenimo patyrimą, meilę gyvenimui ir t. t.

Diagnostinės vertinimo užduoties klausimai. Kaip buvo pateikta įvadinė informacija? Ar mokinys sklandžiai reiškė savo mintis, ar tinkamai parinko dailės reprodukcijas? Kaip buvo pateikta meninės veiklos nuostata? Ar mokiniams ji buvo suprantama? Kaip buvo klausomasi muzikos? Kaip buvo organizuotos diskusijos? Ar buvo gerbiama kitaip manančiųjų nuomonė? Ar mokiniai sklandžiai reiškė savo mintis? Ar visi norintieji galėjo pasisakyti? Ar nebuvo grubiai kritikuojama kitaip mąstančiųjų nuomonė? Ar disputo metu nagrinėjamos temos buvo aktualios? Ar kūrybines užduotis atliko visi mokiniai, ar jų grupės? Ar jos buvo tinkamai perskaitytos ir pademonstruotos?

Mokinių įsivertinimo užduotis

Šiai užduočiai atlikti reikia turėti filmavimo kamerą. Mokiniai ar mokytojas gali nufilmuoti organizuotas diskusijas ir vėliau, matydami save iš šalies (stebėdami vaizdo įrašus), objektyviai įvertinti. Daugiausia dėmesio turėtų būti kreipiama pastangoms, atlikto darbo kūrybiškumui, sklandumui, kalbos kultūrai bei gebėjimui reikšti savo mintis ir nuomonę.

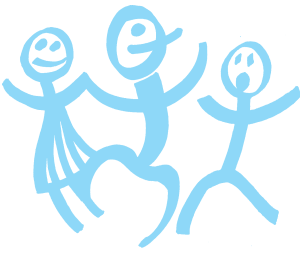
¹ Šiuo atveju pasirenkamas gana lėto tempo, mažorinis, nuteikiantis mąstyti kūrinys. Tačiau diskusijų organizatorius gali rinktis tokį kūrinį, kokią temą toliau jis numato nagrinėti.

IKT TAIKYMAS

Muzikinių diskusijų pamokoje galima sėkmingai naudoti įprastines kompiuterines demonstravimo, pavyzdžiui, *Microsoft Power Point*, specialias mokomasias, pavyzdžiui, *New Grove Dictionary of Music*, *Musical instruments*, *The Dums*: <http://www.theDums.com>, *Enciklopedia Encarta*, www.questia.com, modeliavimo – muzikos kūrimo bei demonstravimo programas, pavyzdžiui, *Music Maker*, *Dance'e'Jay*, *Frooty loops*, *Sibelius*, *Maestro*, *Finale* ir kt. Naudodamas komponavimo programas kiekvienas mokinys gali išbandyti jėgas muzikos kūrybos srityje, o demonstracinės programos teikia naujų galimybių vaizdžiai, įdomiai, integruotai pažinti pasaulio meno paveldą.

IKT techninės priemonės, pavyzdžiui, vaizdadiskis, interaktyvioji rašomoji lenta, kompiuteris su interneto prieiga, projektorius ir ekranas muzikinių diskusijų pamokoje padeda pateikti įvairią meninę ar istorinę informaciją, kaip antai demonstruoti diskusijoms ar meninės veiklos nuostatos užduotims reikalingus skirtingų meno rūšių ar epochų pavyzdžius, filmų siužetinių linijų ištraukas ir pan.

ŠOKIS

KŪRYBINIS ŠOKIS

Siekiant sudominti mokinius patraukliomis meninės veiklos formomis ir didinti jų pasirinkimo galimybes siūlomi projektiniai šokio darbai, skirti aktyvinti mokinių kūrybinius šokio gebėjimus ir plėtoti jų psichofizines galias. Šokio projektiniai darbai skirti mokiniams, turintiems įvairios šokio patirties ir mokiniams, visai neturintiems jokios šokio patirties, t. y. nusprendusiems išmėginti savo galias naujoje, jiems nepažįstamoje meninėje veikloje. Mokiniai, pasirinkę šokio projektinius darbus, galės remtis savo individualiu judėjimo stiliumi, neatsižvelgiant į tai, ar jis yra susietas su šokio kalba, ar ne. Tikimasi, kad mokiniai, supažindinti su galimais judėjimo stiliais, šokio elementų taikymo galimybėmis, ieškodami savo judėjimo stiliaus, atskleis prigimtines judėjimo galias ir galės jas plėtoti šokio kalba. Šių dienų jaunimo kultūrinio gyvenimo realijos rodo, kad 14–19 metų mokiniai mažai domisi tautos tradiciniu, klasikiniu akademinu ar pasaulio paveldo menu. Tai lemia ne tik plūstantis iš vakarų šiuolaikinis menas, mūsų aplinkoje paplitęs popmenas, bet ir netinkami ugdymo metodai, taikomi šokio pamokose, kai ugdymo procesas tampa repeticija, pasiruošimu mokyklos koncertams, šokių konkursams ar panašiai.

Atsižvelgiant į šias problemas siūloma mokiniams teikti kuo daugiau mokomosios medžiagos, susietos su jų artimiausia kinestetine aplinka, pamėgtais šokio stiliais, turima šokio patirtimi, kuri gali būti įgyta tiek papildomojo ugdymo įstaigose, tiek ir klubuose ar diskotekose. Turimą jaunimo pamėgtų šokių (pavyzdžiui, hip-hopo, funky, breiko, disco, gatvės šokių) patirtį naudoti kaip atspirties tašką supažindinant mokinius su tradiciniais liaudies, pramoginiais šokiais, istorinio, šiuolaikinio ir kitais šokio žanrais.

Siūlomi šokio projektiniai darbai leidžia ugdomąjį procesą šokio pamokose giliai diferencijuoti ir individualizuoti. Remiantis mokinių turima šokio patirtimi ir interesais, jungti mokinius į grupes ir teikti jiems kūrybinius projektus, pavyzdžiui:

- ♦ į grupę suburti mokinius, kurie turi panašią, tarkim, hip-hopo šokio, patirtį ir pateikti jiems kūrybinę užduotį, kad jie iš žinomų šokio judesių sukompонуotų savo šokio kompoziciją (projektiniai darbai „Gatvės judesio instaliacija“, „Miesto ritmai“);
- ♦ į grupę suburti mokinius, turinčius skirtingų šokio žanrų patirties, tarkim, hip-hopo, liaudies ir šiuolaikinio šokio, ir pateikti jiems kūrybinę užduotį, kad jie suderintų skirtingų šokio žanrų šokių žingsnius vienoje naujoje šokio kompozicijoje (projektiniai darbai „Mes skirtingi ir panašūs“, „Amžių sandūroje“);

- ◆ į grupę suburti mokinius, turinčius šokio patirties (nesvarbu, kokio šokio žanro) ir neturinčius jokios šokio patirties, ir jiems pateikti kūrybinę užduotį, kad turintieji šokio patirties ją perteiktų neturintiems ir pabandytų sukurti naują šokio kompoziciją (projektiniai darbai „Vieni kitiems“, „Atpažink mane“);
- ◆ į grupę suburti mokinius, kurie domisi IKT, ir pasiūlyti fiksuoti klasės draugų kuriamų ir atliekamų šokio kompozicijų vaizdo medžiagą įvairioje aplinkoje (klasėje, gamtoje, miesto aikštėje ir kt.), ją apdoroti kompiuterių programomis, modeliuoti naujas virtualias šokio versijas (projektiniai darbai „Videošokis“, „Šokio virtualūs atvirukai“);
- ◆ į grupę suburti mokinius, kurie nėra linkę šokti (neturi nei patirties, nei noro), tačiau nori susipažinti su šokio menu jį stebėdami, pateikti jiems kūrybinę užduotį: stebėti draugų ar profesionalų šokį (atliekamą „gyvai“ ar vaizdo medžiagą), aptarti ir pateikti savo nuomonę žodžiu ir/ar raštu, organizuoti diskusijas (projektiniai darbai „Šokio kritikų klubas“, „Šokio forumas“).

Ugdymo proceso pradžioje remiamasi turimos mokinių šokio patirties analize, konstruojamas tolesnis ugdymo procesas, siekiant supažindinti mokinius su kitais šokio žanrais. Toliau mokomoji medžiaga (pavyzdžiui, lietuvių liaudies šokio žingsniai, jų deriniai, šokiai, šokio istorijos faktai, šiuolaikinės šokio formos) per kūrybines užduotis siejama su mokinių turima šokio patirtimi. Šiuo atveju galimos įvairios veiklos formos, pavyzdžiui:

- ◆ mokiniai susiskirsto į grupes pagal pasirinktus vaidmenis (pavyzdžiui, choreografų grupė kuria šokius; šokėjų grupė atlieka šokį; operatorių grupė filmuoja šokį; kritikų grupė stebi ir analizuoja šokį). Dvi tris pamokas mokiniai kuria, atlieka ir analizuoja sukurtą šokio kompoziciją. Paskui pasikeičia vaidmenimis ir išbando naujas veiklas;
- ◆ mokiniai individualiai renka medžiagą (internete, bibliotekose) apie pasirinktą šokio žanrą, žymų atlikėją ar kūrėją, pateikia surinktos medžiagos interpretaciją (žodžiu, raštu, spalva ar judesiu). Interpretacijos jungiamos į vieną kompoziciją, kurios tematika ir forma išsirutulioja iš mokinių pasirinkimų ir apibendrinimų, – tai gali būti straipsnis mokyklos internetinėje svetainėje, laikraštyje, paveikslų paroda ar judesio spektaklis;
- ◆ mokiniai organizuoja kūrybinį šokio projektą jaunesniems mokiniams (t. y. mokosi mokydami kitus). Numato projekto idėją (gali sieti su kalendorinėmis šventėmis, mokyklos įvykiais, jaunesnių mokinių mokomąja kitų dalykų medžiaga ir pan.), įvairių veiklos etapų trukmę, darbų pristatymo formą, vietą ir laiką. Kartu su jaunesniais mokiniais kuria ir pristato kūrybą.

PROJEKTINIS DARBAS „MES SKIRTINGI IR PANAŠŪS“

1. Projektinio darbo paskirtis

Pasirinkę šį projektinį darbą mokiniai susipažins ir išbandys įvairius šokio žanrus (liaudies šokio, šiuolaikinio šokio) ir stilius (hip-hopo, gatvės, breiko), kurių pasiūla priklausys nuo turimos mokinių šokio patirties (kas kokius šokius yra šokęs, lankęs būrelius, kolektyvus).

2. Didaktinės nuorodos

Svarbu, kad mokiniai aktyviai dalytųsi turima šokio patirtimi, skatinti juos perteikti savo patirtį kitiems, kartu įgyjant naujos patirties dar neišbandytame šokio žanre, stiliuje. Veiksmingiausia, jei mokiniai pasiskirstytų grupėmis, kuriose būtų bent po vieną skirtingą šokio žanrą ar stilių žinančių mokinių, geriausia, jei keturių mokinių grupėse būtų du šokio žanrus išmanantys mokiniai, nes subūrus daugiau mokinių bus sunku suderinti jų veiklą ir rasti sąlyčio taškų.

3. Mokinių veikla ir pasiekimai

Veikla	Pasiekimai
Mokiniai pristato (papasakodami, parodydami) draugams ir mokytojui savo mėgstamą judėjimo ar šokio stilių, žanrą.	1.1. Aktualiuose socialiniuose įvykiuose, asmeninėje patirtyje ir išgyvenimuose, meno kūriniuose rasti idėjų savo kūrybai. (IS Š. 3.3., p. 544)
Mokiniai grupėse numato, kaip derins ir jungs skirtingus šokio stilius, žanrus, kokia kryptimi bus derinami šokio žingsniai ir judesiai.	1.2. Numatyti galimas idėjos įgyvendinimo ir interpretavimo priemonės, raiškos būdus, procesus, atlikimo technikas ir medžiagas, užfiksuoti kūrinio metmenis. (IS Š. 2.2., p. 544)
Mokiniai grupėse mokosi tos grupės narių pateiktamų šokio žingsnių ir judesių, jungia ir derina, ieškodami naujų sąlyčio taškų.	1.3. Įgyvendinti kūrybinius sumanymus naudojant įvairias (tradicines ir netradicines) meninės išraiškos priemones, raiškos būdus, atlikimo technikas ir medžiagas. (IS Š. 1.1 ir 2.2., p. 544)
Mokiniai analizuoja, tariasi su mokytoju apie skirtingų šokio žanrų jungimo galimybes, atlieka reikiamus pakeitimus.	1.4. Stebėti, koreguoti ir tobulinti pirminį sumanymą. (IS Š. 2.4., p. 544)
Mokinių grupės pristato sukurtas šokio kompozicijas. Jei mokiniai išreiškia norą, jų sukurtos kompozicijos gali būti suderintos ir pristatytos bendrame mokyklos renginyje.	1.5. Pasirinkti ir atlikti atitinkantį polinkius ir galimybes vaidmenį meniniame projekte. Pristatyti savo kūrybos rezultatus. (IS Š. 4.1., p. 544)
Kompozicijos aptariamoms ir vertinamos tiek mokinių, tiek mokytojo pagal projektinės veiklos pradžioje aptartus kriterijus.	2.2. Išsakyti savo įspūdžius ir nuomonę, vertinti kūrinį remiantis sutartais kriterijais. Parašyti pasirinkto kūrinio atsiliepimą/analizę. (IS Š. 3.2., p. 544)
Mokiniai analizuoja ir bando įvardyti bendro darbo naudą, savo indėlį į bendrą darbą.	3.1. Apmąstyti, įvertinti ir išsakyti pastebėjimus apie savo asmeninį tobulėjimą dėl meninės veiklos įtakos. (IS Š. 3.3., p. 544)
Mokiniai apmąsto ir išsako savo pojūčius (susikaustymo, nejaukumo, judesių nekoordinavimo) ir jų priežastis. Aptaria tai su mokytoju ir ieško būdų, kaip išplėtoti psichofizinį laisvumą.	3.2. Numatyti ir apibūdinti saviraidos siekius; pasinaudojant grįžtamoju ryšiu iškelti tikslą numatytam laikotarpiui. (IS Š. 3.3., p. 544)

4. Mokomosios priemonės, rekomenduojama techninė bazė

Kompaktinių plokštelių grotuvas, muzikos įrašai, vaizdo kamera, vaizdo įrašai (įvairių šokio žanrų ir stilių pavyzdžiai), vaizdo ar vaizdadiskų leistuvas.

TAIKOMŲ METODŲ PAVYZDŽIAI

Tradiciniai mokymo metodai, taikomi šokio pamokose, kai mokytojas rodo šokio žingsnius, o mokiniai juos kartoja ir taip mokosi šokti (tiksliau – mokosi įvairių šokių) yra neefektyvūs, kai kalbame apie mokinius, kurie nesidomi šokio menu ar tiesiog bijo šokti dėl įvairių priežasčių (pavyzdžiui, yra nepatenkinti savo kūno sudėjimu, bijo draugų pašaipos, bijo patirti nesėkmę, nes niekada nėra šokę, nežino, kaip tą daryti ir pan.). Dažnai mokinius glumina ir tai, kad mokytojas gerai atlieka šokio žingsnius, o mokinys, stebėdamas mokytoją, nusprendžia, kad jam nepasiseks taip gerai atlikti. Todėl mokiniai vengia šokti, nes nesitiki sėkmės. Žinoma, kūrybinis procesas reikalauja dar didesnio atvirumo, tačiau jis suteikia ir daugiau laisvės bei galimybių naudoti savo prigimtines fizines galias, o ne kanonizuotus įvairių žanrų šokio judesius, reikalaujančius tam tikros atlikimo technikos.

Siekiant stiprinti mokinių mokymosi motyvaciją (ne tik šokio dalyko, bet ir kitose ugdytose srityse) svarbu parinkti tinkamus metodus. Dėmesys turėtų būti sutelkiamas mokinio prigimtiniam judėjimo stiliui, kurį sąlygoja jo fizinis kūno sudėjimas bei turima šokio patirtis. Pabrėžiami natūralaus judėjimo principai, skatinant mokinius atrasti ar susikurti savo šokio kalbą, t. y. išmokyti suvokti ir reikšti pagrindinius šokio elementus (judesį, erdvę, ritmą, judesio jėgą, kaitą), juos sieti į darnią visumą. Kai mokinys tyrinėdamas susipažįsta su savo kūno judėjimo ypatybėmis, šokio elementais, kūrybos principais, vėliau galima supažindinti ir su įvairiais šokio žanrais, jų ypatumais, atlikimo stiliais. Ypač svarbu pateikti nedidelės apimties, nedaug laiko sąnaudų ir pastangų reikalaujančias užduotis. Kūrybiniai projektiniai darbai turėtų trukti tris keturias pamokas, kad mokiniai galėtų greitai pasiekti rezultatų. Skatintina siūlyti trumpas kūrybines judesio tyrinėjimo užduotis, kurias būtų galima atlikti vienos pamokos metu, t. y. sukurti, parodyti ir aptarti kompoziciją klasėje. Svarbu įtraukti mokinius į užduočių rengimo ir vertinimo procesą. Siūlydami temas, veiklas mokiniai aktyviai ištrauks ir į atlikimo procesą, nes jų siūlymai jiems patiems bus aktualūs ir prasmingi.

Darbas veiksmingas, kai mokiniai dirba grupėse. Jie jaučiasi saugesni, galėdami pasitarti su draugais, kartu judėti. Nėra tinkama, kai mokytojas stovi prieš klasę ir rodo judesius. Dažnai mokiniai, stovintys gale, ne viską mato, ne visada spėja ir todėl neištraukia į vyksmą. Organizuojant darbą grupėmis, mokytojas tampa pagalbininku, patarėju, mokiniai nebelygina savo ir mokytojo gebėjimų, o tariasi ir kartu mokosi. Ypač atsargiai reiktų elgtis, kai kalbame apie pasirodymus. Ne visus mokinius skatina tai, kad bus pasirodymas. Vieni mokiniai mielai šoktų, jei tik nereikėtų pasirodyti. Kitiems pasirodymas yra paskata mokytis ir dalyvauti. Tad šioje situacijoje reikėtų jautriai reaguoti į mokinių norus ir neversti jų pasirodyti, jei jie to nenori.

Siūlomi projektiniai šokio darbai padės spręsti ne tik metodų pasirinkimo problemas, bet ir išplės mokinių ir mokytojų pasirinkimo galimybes. Jie padės mokiniams susieti įgyjamas žinias su jau turima patirtimi, jiems artimą gyvenimo kinestetinę aplinką ir šokio kultūrą susieti su tautos ir pasaulio kultūriniu paveldu. Padės suvokti, kad įdomi ir prasminga yra ne tik jų kasdienė veikla, bet ir dalykai, praplečiantys tos veiklos ribas. Siūlomi šie šokio kūrybinių projektinių darbų metodai: aptarimai ir diskusijos, šokio forumai, konferencijos, kūryba grupėse, vaidmenų žaidimai, IKT naudojimas, videošokis, išvykos, šokis gamtoje.

MOKOMOJI VERTINIMO UŽDUOTIS

Užduotis	Užduoties aprašymas	Trukmė	Pasiekimai
1. Mokomoji: šokio elementų (pavyzdžiui, erdvės ir tempo) pažinimas	<p>1.1. „Šeimyna“: mokiniai grupėse aptaria savo šeimos narių ūgį (aukštas tėtis, vidutinio ūgio mama, gunktelėję seneliai, aš pats, maža sesuo, šliaužiojantis kūdikis brolis), tyrinėja jų judėjimo erdvėje lygmenis (aukštai – žemai – per vidurį), kuria grupėse judesių sekas bei kompozicijas, kuriose būtų parodomi įvairūs erdvės lygmenys bei judėjimo kryptys.</p> <p>1.2. „Kelias į mokyklą“: mokiniai grupėse aptaria savo kelią į mokyklą, kaip jie eina, važiuoja (dviračiu, automobiliu), paiso kelio ženklų, sustoja, paskuba. Grupėse naudodami įvairius judėjimo tempus komponuoja judesių sekas.</p>	<p>15 min.</p> <p>15 min.</p>	<p>1.1. Aktualiuose socialiniuose įvykiuose, asmeninėje patirtyje ir išgyvenimuose, meno kūriniuose rasti idėjų savo kūrybai.</p> <p>1.3. Įgyvendinti kūrybinius sumanymus naudojant įvairias (tradicines ir netradicines) meninės išraiškos priemones, raškos būdus, atlikimo technikas ir medžiagas.</p>
2. Vertinimo (improvizavimas pavieniui, šokio elementų naudojimas)	2.1. „Virsmas“: mokiniai pavieniui apmąsto galimus temos perteikimo variantus (siužetinis, nesiūžetinis), pasirenka šokio stilių. Improvizuoja (1–2 min.) po vieną arba po keturis, kiti stebi. Aptariamas ir įvertinamas užduoties atlikimas bei mokinio pojūčiai ir įspūdžiai. Palyginama su anksčiau atliktomis užduotimis, siekiant įvertinti individualią pažangą.	30 min.	<p>1.2. Numatyti galimas idėjos įgyvendinimo ir interpretavimo priemonės, raškos būdus, procesus.</p> <p>1.3. Įgyvendinti kūrybinius sumanymus naudojant įvairias meninės išraiškos priemones, raškos būdus, atlikimo technikas.</p> <p>2.2. Išsakyti savo įspūdžius ir nuomonę, vertinti kūrinius remiantis sutartais kriterijais.</p>

Mokiniai po kiekvienos veiklos įvertina savo patyrimą, pasiekimus ir pokyčius, aptardami tai grupėse ir su mokytoju. Mokiniai analizuoja vienas kito kūrybą ir įvertina pagal kriterijus, aptartus prieš darbo pradžią, kaip sekėsi organizuoti darbą, ar išraiškinga šokio kompozicija, kaip panaudoti šokio elementai joje. Mokytojas po kiekvienos veiklos išsako savo pastebėjimus ir siūlo mokiniams kryptis, kaip siekti užsibrėžtų tikslų. Kiekviena veikla ir kūrybinis rezultatas vertinamas pagal aptartus kriterijus, pabrėžiant pastangas ir procesą.

Užduoties atlikimo įvertinimo pavyzdys. Įvertinant galima naudoti simbolius (pavyzdžiui, „1“ – patenkinamai, „2“ – gerai, „3“ – labai gerai) arba „atliko“ ar „neatliko“.

Vertinimo kriterijai	Aprašymas	Įvertinimas
1. Kūrybinės idėjos perteikimas	Pasirinkti tinkami judesiai perteikti temą.	
	Judesiai ne visi parinkti perteikti temą, kai kurie atsitiktiniai.	
	Pasirinkti judesiai nesusieti su perteikiama tema.	
2. Erdvės naudojimas	Veiksmingai naudoja erdvę (vertikalius ir horizontalius planus, įvairias kryptis, lygmenis).	
	Ne visada veiksmingai naudoja erdvę (užsibūna vienoje vietoje, nenaudoja vertikalios judėjimo).	
	Nenaudoja erdvės (juda stovėdamas vietoje, sukasi apie savo ašį arba visą laiką veidu į žiūrovus).	
3. Ritmo perteikimas	Judesiai ritmiški.	
	Judesių ritminė struktūra neaiški.	
	Juda chaotiškai, neperteikdamas ritmo.	
4. Tempo perteikimas	Derina įvairius judėjimo tempus (greitą, lėtą ir vidutinį), greitėjantį ir lėtėjantį judėjimą, judėjimą ir nejudėjimą.	
	Juda vidutiniu tempu.	
5. Judesio jėgos perteikimas	Sklandžiai keičia ir derina judesio jėgos kokybes (naudoja plačius ir siaurus, tiesius ir banguotus, didelius ir mažus judesius).	
	Perteikia judesio jėgos kokybes, bet nederina, nejungia jų tarpusavyje, naudoja tik 1–2 pasirinktas.	
	Judesiai vienodi, mažos amplitudės, neišbaigti, buitiniai.	
6. Judesių plėtojimas (kaita)	Aiški šokio pradžia ir pabaiga, sklandžiai jungia ir derina judesius tarpusavyje.	
	Aiški šokio pradžia, tačiau pradėjęs ir sujungęs keletą judesių, nesugeba užbaigti.	
	Nežino, nuo ko pradėti, juda chaotiškai, buitškai.	

IKT TAIKYMAS

Su kai kuriomis įprastinėmis kompiuterių programomis mokiniai būna susipažinę ir dažnai išmokę naudotis nemokyklinėje aplinkoje. Tad mokytojo uždavinys būtų nukreipti mokinių gebėjimus naudotis IKT siekiant šokio projektinių darbų tikslų.

Programa	Galimi naudojimo būdai
<i>Microsoft Word</i>	Referatų apie šokį, skelbimų apie šokio įvykius mokykloje rašymas. Testų kūrimas.
<i>Microsoft Excel</i>	Darbų planavimas, grupės dalyvių darbų pasiskirstymas, vertinimo lapų sudarymas. Testų kūrimas.
<i>Microsoft Internet Explorer</i>	Informacijos paieška, perdavimas.
<i>Paint</i>	Šokio erdvinių brėžinių, šokėjų grupavimo kūrimas.
<i>Microsoft Power Point</i>	Šokio kūrybos darbų pristatymas.
<i>Audacity</i>	Šokio kompozicijai parinkto muzikos kūrinio redagavimas, komponavimas.
<i>Windows Movie Maker</i>	Vaizdo kamera užfiksuotos šokio raiškos montavimas, naujų vaizdo kompozicijų kūrimas.
<i>Microsoft PageMaker</i>	Tinklalapių, programėlių, afišų maketavimas.
<i>Adobe Photoshop</i>	Šokio raiškos fiksavimas, nuotraukų redagavimas, pateikimas.

Mokomųjų kompiuterių programų naudojimas. Specialių mokomųjų programų šokio projektiniams darbams nėra, tačiau galima naudotis nespecifinėmis programomis, pavyzdžiui, *Labano grafika*, *KidPix Studio Deluxe* ir kitomis, tinkamomis kurti šokius, užrašyti šokio judesius.

Kompiuteriniai tinklai (elektroninis paštas, internetas, intranetas, virtuali aplinka). Kompiuterinius tinklus bei virtualią aplinką mokytojai ir mokiniai gali naudoti plėtodami informacinius gebėjimus bei bendraudami tarpusavyje ir su tėvais. Pavyzdžiui, pildomi vertinimo lapai su komentarais apie mokinio savęs vertinimą bei mokytojų vertinimais. Virtualioje aplinkoje mokiniai gali bendrauti tarpusavyje, su mokytojais, mokytojai gali su tėvais aptarti mokomasias ir mokymosi problemas. Virtuali aplinka gali būti naudojama skirtingų mokyklų mokiniams organizuoti ir vykdyti šokio projektus, konferencijas, pristatyti šokio kūrybinius darbus, atsiskaityti už atliktas užduotis.

Techninių priemonių naudojimas. Šokio ugdymo procese labiausiai įprasta naudoti IKT technines priemones, skirtas šokio raiškai fiksuoti ir stebėti. Stebėti galima tiek užfiksuotą mokių raišką, tiek profesionalių šokio kolektyvų, kūrėjų darbus. Tam tikslui reikalinga skaitmeninė vaizdo kamera, vaizdadiskis, vaizdo leistuvai, turintis interneto prieigą kompiuteris, televizorius.

Kūrybinė šokio raiška

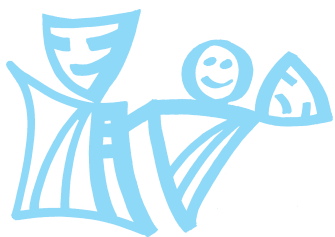
- ◆ Kompiuterinių vaizdų, garsų pateikimas aktyvinant kūrybinę vaizduotę.
- ◆ Šokio judesių, brėžinių kūryba (*Paint*), judesių sekos schemas (*Laban Writer*, *KidPix Studio Deluxe*) sudarymas.
- ◆ Informacijos apie įvairius šokius, šokėjus, šokio tradicijas ir papročius paieška naudojant įvairius informacijos šaltinius.

- ◆ Šokio kompozicijos muzikinio akompanimento parinkimas ar sukūrimas naudojant kompiuterių programas.
- ◆ Videošokio kūrimas. Mokinių sukurtas šokis nufilmuojamas, vėliau montuojamas, modeliuojamas (naudojant kompiuterių programas), išgaunant naujus įvaizdžius, kuriant naujas prasmes, perteikiant kitaip tą pačią idėją.
- ◆ Nufilmuotos šokio judesių medžiagos naudojimas kaip šokio kompozicijos scenografija, demonstruojant ją ant patalpos sienų.
- ◆ Kostiumų, scenografijos kompiuterinių eskizų kūrimas, šokio spektaklio ar koncerto programėlės, afišos kūrimas.
- ◆ Užfiksuotos mokinių šokio raiškos pamokų, klasės, mokyklos renginių metu pristatymas bendruomenei mokyklos internetiniame puslapyje.

Šokio stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas

- ◆ Šokio pavyzdžių stebėjimas ir aptarimas (naudojant vaizdajuostes, kompaktines plokšteles, vaizdadiskius). Mokiniai, naudodami IKT technines priemones (vaizdo kamerą, fotoaparata), patys gali fiksuoti vienas kito šokio raišką, kūrybos procesus, individualų ir grupės darbą.
- ◆ Informacijos, reikalingos analizuoti, interpretuoti ir vertinti šokių paieška, apdorojimas ir pateikimas (naudojant įprastines kompiuterių programas, kompiuterinius tinklus ir IKT technines priemones: vaizdadiskius, vaizdo leistus).
- ◆ Savęs vertinimas: užfiksuotos šokio raiškos analizavimas pagal tai, koks yra individualus judėjimo stilius – laisvas, sklandus, judesiai platūs, išraiškingi ar sukaustyti, siauri, kampuoti; kaip jis keičiasi pusmečio (ar trimestro) pradžioje ir pabaigoje, kaip kinta mokinio šokio kūrybos priemonių naudojimas ir pan. Kartu mokiniai gali nusistatyti, kurioje srityje (pavyzdžiui, šokio kūrybos ar šokio vertinimo) sekasi geriausiai, kurioje sunkiausiai.

TEATRAS

IMPROVIZACIJOS TEATRAS

Improvizacijos teatro projektiniai darbai skiriami mokiniams, norintiems išsiugdyti sceninį laisvumą, bendravimo gebėjimų pagrindus, kalbos įtaigumo įgūdžius, siekiantiems patirti kūrybinį džiaugsmą per improvizaciją, išreikšti save lyderio vaidmenyje.

Vaidybiniai improvizaciniai etiudai. Etiudas – tai nedidelė improvizacija pateikta tema. Etiudo struktūros pagrindiniai elementai yra įžanga, įvykis ir jo vertinimas, atomazga. Vaidybiniai improvizaciniai etiudai apima platų spektrą improvizacinių elementų: vaidybinių, kalbinių, plastinių, vaizdinių ir muzikinių. Galimybės improvizuoti gali būti sudaromos teikiant individualias, porines ir grupines užduotis; individualių televizijos programų kūrimą („Pokalbiai su Jurga“, „Atsiliepk, kur dingai?“, „Mano naminis gyvūnelis“, „Kas nori tapti prezidentu?“ ir kt.); etiudų kūrimą „Asmeninio daikto reklamos“ tema; improvizacinių etiudų kūrimą teatro-forumo ir teatro-detektyvo temomis.

Teminės improvizacijos. Tai improvizacijos nurodyta tema ir teminių scenarijų pagal suvaidintus etiudus kūrimas (improvizacijų vakarui „Šv. Valentinas“ – etiudai meilės tema; popietei „Gamta – mano namai“ – etiudai ekologine tema ir kt.). Mokinių improvizuojamos situacijos diferencijuojamos pagal temas ir jungiamos į vientisus scenarijus.

ŽAIDIMAS „MANO TV PROGRAMA“

Mokytojas pradeda žaidimą – tai geriausias pavyzdys mokiniui. Naudojamas stalelis ir dvi kėdės, butaforinis mikrofonas. Mokiniai perspėjami, kad situacijos bus kuriamos „eksromptu“ – čia pat iš anksto nepasirengus ir kad kiekvienas patirs tam tikrą netikėtumą – bus pristatytas kaip tam tikros televizijos laidos svečias. Mokytojas paragina mokinius būti drąsius, nebijoti fantazuoti.

Pavyzdys. Mokytojas: Laba diena, gerbiami „TV-4“ žiūrovai. Šiandien susitinkame laidoje „Jaunimo problemos“. Laidos svečias (*mokytojas kviečia ateiti prie jo ir atsisėsti ant antrosios kėdės bet kurį mokinį*) – žymus Lietuvos psichologas Jurgis Jonaitis. Gerbiamas Jonaiti, kiek metų jūs dirbate psichologo darbą? Kas į Jus dažniau kreipiasi – merginos ar vaikinai? Kokios dažniausios jaunimo problemos? Gal galėtumėte paminėti pavyzdį? Ši laida – tiesioginė, tad prašome žiūrovų skambinti ir užduoti laidos svečiui klausimus (*mokiniai raginami užduoti klausimus*). Ačiū ponui Jonaičiui, iki pasimatymo.

Mokytojas išeina iš „eterio“, o „Jurgis Jonaitis“ tampa laidos vedėju. Jis paskelbia žiūrovams savo laidą (pavyzdžiui, „Pradedame naują LNK laidų ciklą „Naminiai gyvūnėliai ir kaimynų ašaros“) ir pakviečia kurį nors mokinį, pristatydamas jį savo nuožiūra (pavyzdžiui, miestelio merą, seniūną arba zoologijos sodo direktorių). Šiam atsakius į klausimus, „Jurgis Jonaitis“ išeina ir situacija vėl kartojama: likęs mokinys skelbia savo laidą ir kviečia kitą mokinį, pristatydamas jį kaip laidos svečią X. Žaidimo metu kiekvienas mokinys turi galimybę pasiūlyti savo temą, ją plėtoti kartu su draugais, improvizuoti pateikta tema. Mokytojas padeda mokiniams, primindamas, kad laidos vedėjas turi kalbėti garsiai, aiškiai ir įtaigiai. Taigi, mokiniai pabando kalbėti kaip „diktorius“ ir ugdomi oratorinius gebėjimus.

TEATRO-FORUMO IMPROVIZACINIAI VAIDYBINIAI ETIUDAI

Tai interaktyvūs improvizaciniai etiudai nurodyta tema. Šių etiudų pagrindas – atvira pabaiga, t. y. situaciją mokinys išsprendžia pats, suvaidindamas ją taip, kaip supranta.

Situacija-etiudas „Stotelėje“.

Aplinkybės. 11 val. vakaro. Tamsu. Nėra praeivių. Mergina laukia autobuso (o gal vaikino, kuris turi atvažiuoti jos pasiimti).

Įvykis. Pasirodo du „išgėrę“ jaunuoliai, kurie ieško parduotuvės norėdami nusipirkti alaus. Parduotuvė nebedirba. Vaikinai pamato merginą ir prieina prie jos. Kalbina eiti su jais...

Reakcija. Mergina atsisako. Vaikiniai čiumpa ją už pažastų ir išsineša...

Situacijos analizė. Forumo teatro vadovas (vedėjas) klausia visų: Kas čia ne taip? Ar tikrai neįmanoma merginai pasprukti? Kodėl tie vaikinai tokie blogiukai? Į šiuos klausimus mums padės atsakyti patys aktoriai. Trys vaidinusiai atsisėda priešais kitus mokinius ir žiūrovai (ar kiti grupės draugai) jiems užduoda įvairių klausimų (ne kaip Juozui ir Aisčiui, bet kaip personažams).

Pavyzdys. Panele, kodėl taip vėlai viena čia stovėjai? Vaikine (jei pažįsta vaidinusiai, pasako vardą), kiek tu išgėrei alkoholio? Kodėl tu taip grubiai pasielgei su mergina? Kada pirmą kartą paragavai alaus? Panele, ar negalėjote išsikviesti taksi?

Situacijos posūkiai. Forumo vedėjas laukia, kada kas nors iš publikos pasakys, ką šioje situacijoje reikėtų keisti, ir tuomet pakviečia tą žmogų suvaidinti taip, kaip jis elgtųsi vaidinusiojo vietoje. Situacijos posūkiai gali būti labai įvairūs. Tai priklauso nuo žiūrovų (dramos būrelio narių ar klasės draugų) pasiūlytų minčių, netikėtų klausimų.

Kitos galimos teatro-forumo siūlomoms situacijoms. „Susitikimas su mokytoja bare“, „Neteisingai apkaltino“, „Penktadienis – ne pamokų diena...“ ir kt.

TEATRO-DETEKTYVO IMPROVIZACINIAI VAIDYBINIAI ETIUDAI

Suskirstykime klasę ar grupę į mažas grupėles: po tris ar keturis mokinius, pasakykime jiems, kad sukurtų „detektyvą-mįslę“. Kai viena grupelė vaidins, kitos kelios bus žiūrovai ir spėlios – *kas tai padarė?* Vaikai tikrai pateiks įdomių kūrybinių siurprizų (naujos kūrybinės medžiagos), iš kurių bus galima sukurti naują spektaklį.

Teatro-detektyvo improvizacinių vaidybinių etiudų esmė – paslėpti įvykiai ir atvira pabaiga. Išvadas daro žiūrovai (klasės, grupės nariai), kurie *mato situacijos padarinius*: dingo diennynas, kažkas ištepė mokytojos kėdę klėjais, prapuolė draugai, pavogta piniginė, kažkas padėjo ant mokytojos stalo dėžutę, kurioje yra žaislinis pistoletas ar negyva žiurkė ir t. t. Žiūrovai spėlioja, *kas tai padarė* (pavogė, ištepė, užmušė, ištaisė dvejetą dienyne arba kur dingo draugai, kas atnešė gėlių ir pan.) ir balsuoja, išrinkdami vieną, jų nuomone, teisingą atsakymą. Mokiniai toliau improvizuoja žiūrovų pasiūlytą etiudo pabaigą ir suvaidina savąjį variantą (jei žiūrovai neatspėjo), atskleisdami nusikaltimo vykdytoją (-jus).

TEMINĖS IMPROVIZACIJOS. GYVOS SKULPTŪROS „TĖVAI IR VAIKAI“ (16 val.)

Plėtotė. Situacijų kūrimas. Vientiso scenarijaus iš sukurtų situacijų sudarymas. Etiudai. Pantomimos pagrindų naudojimas etiudams. Spalvos reikšmė kuriant personažų kostiumus. Judesio sustabdymo (fiksacijos) efektas. Gyvų skulptūrų ir plastinės kompozicijos „Tėvai ir vaikai“ kūrimas. Muzikos pritaikymas ir fonogramos sukūrimas.

MARIONEČIŲ TEATRAS. „KŪRĖJAS IR NAIKINTOJAS“. (40 val.)

Plėtotė. Kino filmo „Terminatorius“ analizė. Kompiuterių pasaulio pranašumai ir susinai-kinimo pavojus. Plastinės improvizacijos „Robotų parduotuvė“, „Ateiviai“. Eskizai marionečių spektakliui „Mano terminatorius“. Pažintis su papjė mašė technika. Marionečių gamyba. Skaidrių panaudojimo galimybės scenografijai. Kompiuterių ir kitų techninių prietaisų fotografavimas, informacijos išsaugojimas kompaktinėse plokštelėse. Elektroninės muzikos panaudojimas. Programėlės ir afišos kūrimas. Komponentų jungimas į visumą: marionečių teatro „Kūrėjas ir naikintojas“ pristatymas mokyklos bendruomenei naudojant skaidrių scenografiją ir fonogramą.

EKOLOGINIAI IMPROVIZACINIAI ETIUDAI. „ŽEMĖ – MANO NAMAI“ (16 val.)

Plėtotė. Ekologinės inscenizacijos. Neyrančių atliekų panaudojimas kostiumų ir dekoracijų gamybai. Situacijų kūrimas ir atranka. Socialiniai vaidmenys. Charakteringumo išryškkinimas vaidybos stilistika, scenos kalbos intonacijomis, naudojant spalvas kostiumų detalėms. Mokiniai sukuria ir parodo etiudus perteikdami draminę struktūrą (įžangą, plėtotę, kulminaciją, atomazgą), žanrines ypatybes, atskleisdami aktualias problemas.

1. Projektinių improvizacijos teatro darbų paskirtis

Šie projektiniai darbai skirti mokinių saviugdai, savarankiškumui skatinti, mokymuisi materializuoti kūrybines idėjas per sceninį vyksmą bei atlikti įvairius organizacinius darbus. Mokiniai, kurdami etiudų tandemus, įsitraukia į mažosios dramaturgijos realizavimą, režisūrinių bei organizacinių darbų, išreiškia save per teatro – menų sintezės – raišką, išmoksta atlikti muzikos ir triukšmų paiešką etiudų, improvizacijų vakaro garsiniam sprendimui bei numatyti techninių priemonių (garso, apšvietimo aparatūra, IKT) kūrybinį pritaikymą, pritaikyti dailininko darbus improvizacijoms (programėlė, scenos apipavidalinimas, rekvizito kūrimas, drabužių modeliavimas).

2. Didaktinės nuorodos

Improvizuojant akcentuojamas mokinio vaidybos išraiškumas, natūralumas, charakterio perteikimas, atlikimo įtaigumas, kalbos kultūra ir artikuliacijos reikšmė. Mokytojas turėtų skatinti tolerantišką mokinių požiūrį į improvizuojantį draugą remdamasis paprasčiausiu dėsniu: kiekvienas iš mūsų yra nepakartojamas!

3. Mokinių veikla ir pasiekimai

Veikla	Pasiekimai
<p>Kuriamos vaidybinės užduotys, pratimai susikauptumui ir atsipalaidavimui, žaidimai vaizduotei ir fantazijai ugdyti.</p> <p>Improvizuoja nurodyta tema, kuria socialinius vaidmenis, situacijas, perteikia veikėjų emocijas ir charakterį.</p> <p>Sumano ir įgyvendina dramatinizavimo, režisavimo, įscenavimo idėjas. Diskusijos kuriant potemes, pasidalijimas idėjomis bendraamžių grupėje. Informacijos apie televizijos laidas paieška, apibendrinimas.</p> <p>Raiškos būdo pasirinkimas.</p> <p>Pasiskirstymas grupėmis.</p> <p>Siužetų kūrimas, atranka, įscenavimas. Įtaigus ir išraiškingas vaidinimas.</p> <p>Renginio ar improvizacijų pramoginio scenarijaus kūrimas, režisūrinio sprendimo paieška.</p> <p>Išsako improvizacijų įspūdžius, perteikia žodžiais jų prasmę, vertina estetines savybes. Diskusijos, autoanalizė sceninės raiškos kontekste. Tolerantiškai vertina draugų kūrybą.</p> <p>Pritaiko teatro žinias ir gebėjimus. Išvelgia kūrybiniam ir organizaciniame darbe savęs tobulinimo galimybes.</p> <p>Režisuoja, prisistato bendraamžiams improvizacijų vakare, geba savikritiškai vertinti savo darbą.</p>	<p>1.1. Aktualiuose socialiniuose įvykiuose, asmeninėje patirtyje ir išgyvenimuose, meno kūriniuose rasti idėjų savo kūrybai. (IS T. 1.1., p. 553; 1.1.2., p. 553, 3.2., p. 554)</p> <p>1.2. Numatyti galimas idėjos realizavimo ir interpretavimo priemonės, raiškos būdus, procesus, atlikimo technikas ir medžiagas, užfiksuoti kūrinio metmenis. (IS T. 1.1.1., p. 553)</p> <p>1.3. Įgyvendinti kūrybinius sumanymus naudojant įvairias (tradicines ir netradicines) meninės išraiškos priemones, raiškos būdus, atlikimo technikas ir medžiagas. (IS T. 2., 2.2., p. 553, 2.3., p. 554)</p> <p>1.4. Stebėti, koreguoti ir tobulinti pirminį sumanymą. (IS T. 2.2., p. 553)</p> <p>1.5. Pasirinkti ir atlikti atitinkantį polinkius ir galimybes vaidmenį meniniame projekte. Pristatyti savo kūrybos rezultatus. (IS T. 2.2., p. 553)</p> <p>2.2. Išsakyti savo įspūdžius ir nuomonę, vertinti kūrinius remiantis sutartais kriterijais. Parašyti pasirinkto kūrinio atsiliepimą/analizę. (IS T. 3.1., p. 554, 3.3., p. 554)</p> <p>3.1. Apmąstyti, įvertinti ir išsakyti pastebėjimus apie savo asmeninį tobulėjimą dėl meninės veiklos įtakos. (IS T. 5.1., 5.2., p. 555)</p> <p>3.2. Numatyti ir apibūdinti saviraidos siekius; pasinaudojant grįžtamuosiu ryšiu iškelti tikslą numatytam laikotarpiui. (IS T. 5.3., p. 555)</p>

TAIKOMŲ METODŲ PAVYZDŽIAI

Taikomi šie aktyvaus mokymosi metodai:

1. Universalieji aktyvaus mokymosi metodai: diskusijos, pavyzdžio analizė, idėjų paieška, IKT naudojimas, grupiniai projektai, „smegenų audra“ (stebint draugų improvizacinius etudus, paskui išsakant savo įspūdžius „minčių lietumi“), stebėjimas ir aptarimas, išvykos ir ekskursijos.

2. Kūrybiniai – specialieji aktyvaus mokymosi metodai: vaidmenų žaidimai, eksperimentas, kūrybiniai rašiniai (mažosios dramaturgijos kūrimas), pratimai (psichofiziniai, kalbiniai ir kt.), spontaniškos improvizacijos, projektinės medžiagos kaupimas, sisteminimas: fotografuojamos mokinių improvizacijos, atliktos sceninės kompozicijos, aprašomi atrinkti etudai, sujungti vientisame scenarijuje. Ši apibendrinta informacija suteiks galimybes mokiniams vizualiai pamatyti jų kūrybinio darbo procesą, padės vertinti ir įsivertinti savo pasiekimus.

MOKOMOSIOS VERTINIMO UŽDUOTYS

Užduotis skiria mokytojas, atsižvelgdamas į mokinių mokymosi motyvaciją, lankomumą, saviraiškos galimybes (gebėjimų lygį), ir pasiūlo mokiniai (pasirinkdami temą, darbų trukmę, etapus, grupių ar mažų grupelių) atliekamą darbą.

Diagnostinio vertinimo užduotis

Aptarti teatro išraiškos priemonių reikšmę, ugdantis kalbos išraiškingumą, sceninio judesio laisvumą, komunikabilumą, pritaikant įgūdžius kasdienėje veikloje.

Diskusijų temos: mokyklos renginio organizavimas, bendravimas su mokytojais ir tėvais, probleminių situacijų sprendimas.

Mokytojo ir mokinių veikla

Mokytojo veikla	Mokinio veikla
1. Pasiūlo temas. 2. Organizuoja žaidimą, padedantį mokiniams pajusti savo vertę: a) paprašo mokinių ore „parašyti“ ranka savo vardus; b) paprašo užrašyti didžiausią kūrybinio darbo įspūdį pagal temą; c) paprašo mokinius aprašyti savo baimes ir džiaugsmus, atliekant užduotis; d) paprašo parašyti, kokie darbo etapai buvo susiję su kalbinių ir plastinių įgūdžių taikymu.	1.1. Aptaria temas ir vertinimą. 2.1. Dalyvauja žaidime: a) mokiniai sustoja ratu; b) visi „rašo“ ranka savo vardą draugams ant nugaros; c) menamu teptuku „tapo“ ore savo vardą; d) menamu dideliu dažytojo teptuku dviem rankomis „tapo“ didelio mastelio savo vardą. 2.2. Susiskirsto į grupes ir improvizuoja mokytojo pasiūlytomis temomis ar savo pasirinktomis temomis. 2.3. Atlieka užduotis raštu. 2.4. Aptaria darbo etapus, susijusius su kalbinių ir plastinių įgūdžių panaudojimu.

Mokomosios užduotys

Užduotis	Užduoties aprašymas	Trukmė	Pasiekimai
1. Žaidimai susikaupimui ir atsipalaidavimui <i>Tikslas:</i> padėti mokiniui atsipalaiduoti, atsiriboti nuo įtampą keliančių dirgiklių, perkeltant dėmesį į vaizduotės pasaulį.	1.1. „Spausdinimo mašinėlė“. Kiekvienas mokinys – skirtinga abėcėlės raidė. Mokytojas pasako sakinį, kurį mokiniai „spausdina“, ritmiškai žengdami žingsnelį į priekį. 1.2. „Menami daiktai ir darbai“. Mokiniai atlieka įvairius menamus darbus, naudodamiesi įsivaizduojamais darbo įrankiais. Spėlioja, kokius darbus atlieka draugai.	20 min. 25 min.	1.1.1. Intonacine ir plastine raiška kūrybingai reaguoja į įsivaizduojamas aplinkybes, plečia savo psichofizinius gebėjimus, perteikia scenos kalbos įgūdžius. 1.2.1. Perteikia sceninio judesio įgūdžius.

<p>2. Improvizacijos pateikta tema</p> <p><i>Tikslas:</i> skatinti mokinius taikyti savo organizacinius gebėjimus ir kūrybinę fantaziją įscenuojant kasdienes situacijas.</p>	<p>2.1. „Tėvai ir vaikai“. Mokiniai grupelėse po 5–6 pasiskirsto šeimos vaidmenimis: mama, močiutė, vaikai... Sugalvojama šeimos problema: alkoholizmas, lepinimas, pavydas... Sugalvojama pradžia, įvykis ir pabaiga. Vaidinama improvizuojant.</p>	<p>45 min.</p>	<p>2.1.1. Improvizuoja, kuria vaidybines situacijas, perteikia veikėjų emocijas ir charakterį. 2.1.2. Planuoja veiklą, dalyvauja organizaciniame-kūrybiniame darbo procese.</p>
---	--	----------------	---

IKT TAIKYMAS

Teatras – sintetinis menas, jungiantis visus menus į vieną plastinę vizualią meninę visumą. Improvizacijos teatro projektiniuose darbuose naudotinai muzikos fonogramai tinka specialios kompiuterių programos, leidžiančios persisiųsti ir montuoti muzikinius kūrinius.

<p><i>Nero Smart Smart</i></p>	<p>Muzikos vaidybinėms improvizacijoms perrašymas iš kompaktinės plokštelės į kompiuterį ir iš kompiuterio į kompaktinę plokštelę.</p>
<p><i>Windows Media Player</i></p>	<p>Muzikos bei vaizdo įrašų atkūrimas ir perrašymas.</p>

Mokytojas, planodamas IKT priemonių naudojimą, turėtų skirti dėmesio tiek meninei raiškai, tiek jos pritaikymui socialinėje mokinio aplinkoje (pavyzdžiui, reklamuoti mokinio kūrybinius pasiekimus mokyklos stende ar interneto svetainėje).

LITERATŪRA

1. *Adomonis J.* Nuo taško iki sintezės. – Vilnius, 1994.
2. Aktoriaus kūrybinės psichotechnikos pratybos, I dalis. – Klaipėda, 2004.
3. *Avramecs B., Muktupavels V.* Pasaulio muzika. – Vilnius, 2000.
4. Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai. Priešmokyklinis, pradinis ir pagrindinis ugdymas. – Vilnius, 2003.
5. *Bennett B., Rolheiser–Bennett C., Stevahn L.* Mokymasis bendradarbiaujant: Kur jausmai ir protas susitinka. – Vilnius, 2000.
6. *Bitinas B.* Ugdymo filosofija. – Vilnius, 2000.
7. *Burneika J.* Forma, kompozicija, dizainas. – Vilnius, 2002.
8. *Butkienė G., Kepalaitė A.* Mokymasis ir asmenybės brendimas. – Vilnius, 1996.
9. Dailė. Vadovėlis 9–10 klasei. – Vilnius, 2002.
10. Dailės žodynas. – Vilnius, 1999.
11. *Dempsey Amy.* Stiliai, judėjimai, kryptys. – Vilnius, 2004.
12. *Dereškevičius P., Rimkevičienė V., Targamadžė V.* Mokyklos nelankymo priežastys. – Vilnius, 2000.
13. *Edward Lucie–Smith.* Meno kryptys nuo 1945-ųjų. – Vilnius, 1996.
14. *Ercmonienė R.* Praktinės režisūros abėcėlė. – Vilnius, 2001.
15. *Gerulaitis V.* Muzikos stilių raida. – Vilnius, 1994.
16. *Gombrich E.* Meno istorija. – Vilnius, 1995.
17. *Hanning B. R.* Trumpa Vakarų muzikos istorija. – Vilnius, 2000.
18. Informacinių komunikacinių technologijų taikymo ugdymo procese galimybės. Rekomendacijos mokytojui. – Vilnius, 2005.
19. *Jensen E.* Tobulas mokymas. – Vilnius, 2001.
20. *Karbo Michael B.* Garsas, vaizdas ir DVD. Išmok pats. – Vilnius, 2003.
21. *Marzano R. J.* Naujoji ugdymo tikslų taksonomija. – Vilnius, 2005.
22. *Matonis V.* Šiuolaikinės meninio ugdymo koncepcijos. – Vilnius, 2000.
23. Meno pažinimas. Mokytojas – mokinys. I–II dalys. – Vilnius, 2002.
24. Mėgėjų teatras: teorija ir praktika. – Klaipėda, 2004.
25. *Nakas Š.* Šiuolaikinė muzika. Vadovėlis 9–12 klasei. – Vilnius, 2002.
26. *Navickienė L.* Emocinio imitavimo metodas muzikos pamokoje. – Vilnius, 2005.
27. Pasaulio muzikos instrumentai: iliustruota enciklopedija. – Vilnius, 2000.
28. *Petty Geoff.* Šiuolaikinis mokymas. Praktinis vadovas. – Vilnius, 2006.
29. *Piličiauskas A.* Muzikos pažinimas: stadijos, rezultatai ir reikšmė: 2-oji knyga. – Vilnius, 1998.
30. *Spence K.* Muzika. – Vilnius, 1995.
31. *Šiaulytienė D.* Projektų metodas meniniame ugdyme. – Vilnius, 2001.
32. *Talvet J.* Visuotinės literatūros istorija. Vadovėlis vidurinėms mokykloms. – Vilnius, 1998.
33. *Tamošiūnas T.* Projektų metodas ugdymo praktikoje. – Šiauliai, 1999.
34. *Tepperwein K.* Menas mokytis nepavargstant. – Vilnius, 1998.
35. *Velička E.* Menai. Vilnius, 1995, Nr. 5–6, p. 60.
36. *Wilkins G.* Tapyba taškais: mokomės piešti kompiuteriu. – Kaunas, 2002.

PASTABOMS